Самостійна Україна

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Ч. 3-4 (255-256) Березень - Квітень 1973

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»
Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ)
та Ідеологічно-Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО).
Видає Видавнича Спілка в Чікаґо, Ілл. ЗДА

"INDEPENDENT UKRAINE,,
Published by Ukrainian American Publishing Co., Inc.
2315 West Chicago Avenue, Chicago, Ill., 60622 USA
Editor in Chief Denys Kwitkowsky
Головний Редактор: Денис Квітковський

Редакційна Колеґія:
Михайло Панасюк (відповідальний редактор), Степан Куропась (голова Видавничої Спілки), Василь Нагірняк (пресовий референт), Зиновій Книш, Михайло Михалевич, Микола Плавюк, Юрій Пундик.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHIGAGO AVENUE
CHICAGO, ILL. 60622 USA

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XXV Березень - Квітень 1973 Ч. 3-4 (255-256)

ТРАГІЧНА РІЧНИЦЯ

В т. зв. Союзі Совєтських Соціялістичних Республік партійний та державний апарати ще й далі стоять під знаком «тріюмфальних» святкувань з нагоди 50-річчя створення «вільного і добровільного» союзу совєтських «суверенних республік». Наступні роки ітимуть під знаком ще більшого «зближення народів СССР», хоч тов. Л. І. Брежнєв, генеральний секретар Центрального Комітету Комуністичної Партії Совєтського Союзу (ЦК КПСС) у своїй офіційній доповіді з нагоди згаданих святкувань заявив, що це «зближення народів СССР» уже завершене, мовляв, «як відзначив XXIV з'їзд КПСС, у нас утвердилася, стала реальною дійсністю НОВА ІСТОРИЧНА СПІЛЬНІСТЬ ЛЮДЕЙ — РАДЯНСЬКИЙ НАРОД» (підкреслення журналу «Комуніст України», січень 1973, стор. 17). КГБ, тайна і явна поліція «держави трудящих» подбає про те, щоб ніхто не посмів ані опрокидувати, ані заперечувати, ані тим менше поборювати цієї «нової історичної дійсности».

«Наукові робітники» вже почали «науково» доказувати «правильність лінії комуністичної партії» в питанні «радянської мови»; цебто російської мови — «мови революції», «мови Леніна», «мови взаємного спілкування всіх націй і народностей Радянського Союзу» (Брежнєв, див. також напр., «Комуніст України» за березень 1973 р., стаття В. М. Русанівського п. н. «Розквіт і взаємозбагачення мов соціялістичних націй»). Що не зуміють, чи не зможуть зробити в ділянці мови совєтські «науковці», те зробить за них КГБ.

В приблизно цей самий час українці у вільному світі починають відзначати СОРОКОВУ РІЧНИЦЮ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ. Голоду, який був свідомо спричинений кремлівськими комуністично-московськими ватажками, на чолі зо Сталіном, з метою зламати остаточно хребет спротиву української нації ЯКРАЗ ЗА ЇЇ ПОСТАВУ ПРОТИ НАСИЛЬНОГО ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНИ В ОБЛУДНИЙ «Союз Совєтських Соціялістичних Республік». Навіть українські комуністи прозріли вже були в той час і остаточно переконалися, що Ленін, Сталін,, а до того й Троцький не мали на думці ніякого «союзу вільних народів», але намагалися, за всяку ціну, задержати, скріпити і навіть поширити на весь світ московську імперію — «Третій Рим» — під маскою «Совєтського Союзу».

Коли БЛЕФ «українізації» України не вдався, Сталін рішився брутальною силою здусити непримиримих українців. Він знав, що тільки приборканням і зламанням спротиву української нації буде можливе «вільне об'єднання» з російським народом — «народом соціялістичної революції» — усіх інших менших і бідніших народів. Тому він придумав схему масового народовбивства українців засобом плянового голоду. Сьогодні для такого кримінального, злочинного діла найдено термін «ґеноцид» і навіть прийнято «Міжнародну Конвенцію про запобігання злочинові ґеноциду і покарання за нього». СССР підписав і ратифікував її, ПОПОВНЮЮЧИ В ТОЙ САМИЙ ЧАС ЗЛОЧИН ҐЕНОЦИДУ на своїй території проти всіх націй і народів, за виїмком російської нації.

Ґеноцид, до речі, відносився майже виключно до гітлерівського злочину ґазування жидів. Ніхто ніґде дотепер не нап'ятнував російський СССР за злочин ґеноциду, хоч про цей злочин Москви і написано уже досить багато і сказано багато. Це привілей переможців. Осуджують і карають тільки переможених.

Але пригадаймо собі, а по-можливості і цілому світові, міжнародний злочин ґеноциду, який в такий жорстокий спосіб поповнила Москва 40 років тому в Україні. Навіть гітлерівські ґазівні біліднуть в обличчі злочину Москви проти України. І то найбагатшої країни в системі СССР і одної з найбагатших країн світу.

Правдивого числа жертв голоду в Україні, як політичного засобу зламання самостійницького духу української нації, мабуть ніколи не знатимемо. Але на основі навіть «совєтських» чи то російських статистик, в роках 1932-33 в Україні згинуло сім з половиною мільйонів людей, з того чотири мільйони вісімсот тисяч згинули в наслідок голоду (з того півтора мільйона 1932 р. і три мільйони триста тисяч 1933 р.), а два мільйони сімсот тисяч треба зачислити на рахунок зменшення народжень в наслідок голоду (див. *The Black Deeds Of The Kremlin — A White Book*, ДОБРУС, Детройт, 1955, стор. 128).

Як доказ, що голод був СВІДОМО спричинений і звернений у першу чергу проти України, свідчить ще й той факт, що (пропорційно до всего населення) в той час як 1926 року в СССР росіян було 77.8 мільйонів, а українців 31.2 міл., то в 1939 р. росіян було вже 99.0, а українців тільки 28.1 мільйонів (там же, стор. 129).

У Конґресовому Рекорді, випуск 89, параграф 2, стор. 2110, Вашінґтон, Ді. Сі. 1952, — цитую за повищою працею ДОБРУС-у) є занотований такий «діялог» між Конґресменом Дж. І. Ранкіном і Амбасадором ЗДА до Москви — Віліямсом С. Буллитом:

Ранкін: Український нарід є одним з найліпших в Европі?

Буллит: Правильно.

Р.: Все ж таки, вони пішли туди й забрали все, що вони спродукували і виморили голодом на смерть, кажете, п'ять чи шість мільйонів із них.

Б.: Три до п'ять мільйонів.

Р.: Вимордували голодом чоловіків, жінок і дітей, і (голодуючі) їли

в їх божевільному нещасті і злиднях тіла їх власних дітей, їх власних родин: чи це так, чи ні?

Б.: Мені дуже прикро і жаль сказати, що я в дійсності маю дві фотографії, які були взяті з одної мами та скелет дитини, яку вони з'їли, в Україні». (Там же).

Про страхіття голоду в Україні говорить і Хрущов у своїх мемуарах, що появилися на заході недовго перед його смертю (див. *Khrushchev Remembers, Little, Brown and Co.* 1970, стор. 67-71).

Що більше, Хрущов говорить про новий, великий голод в Україні в роках 1946-47. Ми не знаємо пропорцій цього голоду але, як оповідає Хрущов і в цих роках голод в Україні набрав був таких пропорцій, що канібалізм був нерідким явищем (див. там же стор. 241-260).

Пригадаймо також голод в Україні в 1922-их роках і це все послужить нам незаперечним свідоцтвом, що червона Москва від самого початку окупації і анексії України користувалася завжди голодом, як одним із найбільш демонічних і нелюдяних засобів поневолення України, намагаючися вбити в ній почуття своєї національної ідентичности і волі до свободи, до повної державної незалежности.

То ж, поминаючи сорокову річницю ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ В УКРАЇНІ В РОКАХ 1932-33, не забуваймо, що так перед сорока роками, як і сьогодні, Москва безперервно користується зброєю голоду з метою вбити самостійницький дух української нації. Нашим обов'язком є кожночасно, не тільки у великі річниці, викривати цей народовбивчий злочин Москви й допомагати нашій великій нації здійснити заповіт Шевченка, щоб хоч наші діти могли помолитися, разом із Ним,

В сім'ї вольній, новій.

Кожен раз, як тільки на українському горизонті з'явилось щось живе, ви кидали в нього камінцем. І кожний раз виявлялось, що то не камінець, а бумеранґ. Він обоов'язково повертався і бив... по вас! Що ж сталося? Чому репресії не дають звичайного ефекту? Чому випробувана зброя стала бумеранґом? Змінився час — от і вся відповідь. У Сталіна було досить води, щоб гасити вогонь. Ви ж знаходитись у зовсім іншій ситуації. Вам довелося жити в епоху, коли резерви вичерпались. А якщо води мало — краще не дразнити нею вогню. Бо тоді ще краще горить — це знає кожна дитина. Ви взяли палку до рук, щоб розкидати вогнище — але замість того тільки підворушили його. На більше не вистачає сили, це значить, що суспільний організм, в якому ви живете, вступив у таку фазу розвитку, коли репресії вже дають зворотній ефект. І кожна нова репресія буде тепер новим бумеранґом.

В. Мороз: Замість останнього слова

(Широке море України — Смолоскип)

Ірина Жиленко

У ДЗВОНИ СЕРЦЯ *)

□

Щось зацвіло. Зарожевіло скло.
Щось зацвіло. У лісі? На балконі?
Хмільне цвітіння теплою рукою
перехопило подих... Зацвіло!

І знов запраглось жінці стать
поетом.
Купить блокнот. Схилитись над
столом.
В інтимній тиші листяних заметів
щось тишно, переможно зацвіло.

Дарма мені іронія шептала
про те, що годі рим і годі слів.
Що дні весни давно пооблітали,
лишилась тільки осінь на землі.

Щось зацвіло. А слід би опадать...
Щось зацвіло, забувши пори року.
Таким просторим стало раптом око,
глибоким — слух, врочистою — хода.

Цвіте мені душа. Цвіте перо.
А я й не сподівалась цього дару.
Бо осінь. Дощ. Немолодість. Бо
хмарно.
Бо тисяча іроній і морок.

І все-таки — цвіте... Приймаю дар
дзвінкого молобого палахтіння.
О квіт душі моєї, чим воздать
тобі за це негадане цвітіння?

Любов'ю? Славословієм? Вином?
Молитвою палкою перед сном?
Та ні, — душа мені відповіда, —
воздай трудом. І чесністю воздай!»

О квіте мій, о сокровенний дріж
співучих нервів, будь в мені, допоки
ні дня без мислі, кроку і уроку;
допоки — чесний труд і чесний вірш.

ДОРОГА

Пороги нижчають... Але
все важче їх переступати.
І думка є: воно б не зле
хоч на годину більше спати.

Але ж світає... І горить
уже перо посеред столу.
І снігу вранішнього голос
розпочинає говорить.

Рушай... Бо ти жива. — щоденням,
як святоденнячком — рушай.
Хай впізнає твоя душа
щоранку обриси натхнення.

Поріг, і ще... І вже тобі
лягла через усе світання
дорога серця — вічний бій!

□

Смеркає дощ. Паркан — аж чорний.
Бузок — аж синій. І димить.
Гуркочуть хмар далекі жорна
і гірко, чадно пахне кмин.

Вікно розчинене. І захід,
на хмари хворий, пригаса.
Під ним тремтить і дико пахне
од зливи ошалілий сад.

І очі дихають волого
і ширшають — за садом, там,
коли дивлюсь я довго-довго
услід повільним поїздам.

А ніч іде. І дзвони десь,
мабуть, пройшли, як повні відра.
Бо й досі темрява гуде,
бо й досі святощі в повітрі.

А ніч іде. Гуркоче віз.
І тиша вирівняла брови.

---

*) Друкуємо цикль поезій І. Жиленко, що їх критикує перший секретар СПУ, В. П. Козаченко, як зразок, щоб можна бачити як далеко пішла Москва в своїй русифікаційній нетерпимости у відношенні до України. Не вільно, наприклад, уживати слова «Батьківщина», не спрецизувавши, що це хоч би «Радянська Батьківщина». Див. стаття в цьому числі «З України — По сторінках Республіканської Преси»

З вечірніх пагорбів униз
вертають золоті корови.

Дівча в малиновім мина
мій дім. Воно мені сяйнуло,
неначе посмішка сумна
минулого, котре минуло...

ЧЕРВОНІ ЧЕРЕПИЦІ

Червоні черепиці, оранжеві коти.
А я біжу по східцях, од сонця золотих.
Я трішечки дитина. А трішечки вже й ні.
Горошок синій-синій збігає по стіні.

Горять у сонці оси. Червоні черепиці.
Я трішечки доросла. І помідори в сітці.
По східцях, як по гамі, осяяна, смутна,
Я трішки-трішки мама і трішечки жона.

Горошок синій-синій на білих стінах дачі.
В озеркальних магазинах я забуваю здачу.
А в самокатів синіх — малинові колеса.
Я трішечки красива і трішки поетеса.

Містечко хворе морем. І маки біля ніг.
І... двадцять, тридцять, сорок і п'ятдесят — і сніг...
По східцях (чи зберуся?) додому я плетусь.
Я трішечки бабуся і трішки буркотун.

Червоні черепиці. Кота дзвінкий стрибок.
Горять у сонці спиці котиться клубок.
Я трішки-трішки сива. Заплакати б мені.
Горошок синій-синій збігає по стіні.
І сімдесят, і далі... і ще, і ще — і сто!
Під сходами ридають... І чорний фаетон.
По східцях, як по гамі, несуть мене вінчать
І плаче донька-мама і донька-онуча.

Червоні черепиці на нагорбах горять.
Мені ж ласкаво сниться...
Не треба докорять!
Це так було красиво —
збігать по сходах вниз!
Горошок синій-синій
і повні очі сліз...

СЛОВО МАТЕРІ

Життя пройшовши половину,
я зупинилася на площі,
де вікна зирили совино
крізь тоскний ненаситний дощик.

А вже світало. Золотіли
вологі шиби і веранди.
І раптом з неба полетіли
налиті золотом троянди.
І це було, немов колись
в дитинстві. Свято. Дзвони. Ніжність
відсвіжених водою лиць,
розкритих у пташину тишу.

Зійшло на мене відчуття
початку світу. А фіранки
нагріло сонце на світанку.
І це було уже Життя!

І я зітхнула: Жінко, доки
труїти будеш при столі
простого серця чесне око
облудами туманних слів?

Тобі ще тридцять, тільки тридцять.
Ще йдуть на хрест в твоєму віці.
Іще не пізно поміняють
перо на шаблю і коня.

Отак живеш, болиш, летиш
у русі вічному, по колу,
І раптом зійде тиха тиш,
і ти почуєш мамин голос:

Що є краса природи? Плід
і кисню радісного струмінь.
І квіту юного задума,
і вірність матері-землі.
Що є твоя краса свята,
дитя з жадібними очима?
Задума. Праця. Доброта.
І горда вірність Батьківщині.

Що є життя? Що є людина?
О, не вночі, на самоті
з печальним сигаретним димом,
збагнуть тобі її путі.
З мого життя ввійди в своє,
як постріл в ціль. Ввійди і царствуй.
Нехай завжди на сполох б'є
твоє неписане лицарство,

коли земля твоя в огні.
На тій межі, де смерті вітер,
збагнеш, почім на світі гнів
і що таке любов на світі...

Рости! Серед дощів і трав.
Хай буде зріст твій рівний грому.
Нехай низький плекає скромність.
Рости! Аж поки тіла страх

не подолаєш духом світлим.
На бій! За всіх! І тільки так.
Оне і є мета свята.
Бо ж ми народжені для битви.

На тім, дитя моє, і стій.
Благословляю небом синім
тебе на творчість і на бій,
на гордий хрест і воскресіння!

Отак живеш, болиш, летиш
у русі вічному, по колу,
і раптом зійде тиха тиш,
і ти почуєш мамин голос.

І все збагнеш. Де так! Де ні!
Де просто дні, дочка, уроки.
А де землі врочистий гнів
і мова подвигу висока.

Бо над всесвітні іронізми,
над ревисько ракет страшних —
у дзвони серця б'є Вітчизна
і мамин вишитий рушник.

Я чую — знову, знову, знову
в мені зростає — о брати! —
з малого зернятка любові
високе зерно Доброти.

Нетлінні батькові слова,
і мова мамина нетлінна.
І перед ними на колінах
стоїть душа моя жива!

ПАСТЕЛЬ

Ні чорта, ні бога, ні боргу, ні війн.
А літо. І домик по вуха в траві.
Старе піаніно. І тиша. І кіт.
Сушу за фіранкою липовий квіт.

За вікнами — дворик. І дикий газон.
Кадить запізніло іранський бузок.
Я дівчинка тиха. Підручники. Гами.
Крохмалю комірчик і слухаюсь маму.

Ніщо не минуло. Ніщо не прожито.
За садом — дощами розпатлане жито
Старе піаніно. І тиша. І кіт.
І пахне безсмертячком липовий квіт.

«Вітчизна»
ч. 3, березень 1973

Д-р Денис Квітковський

ДО 50-РІЧЧЯ Т. ЗВ. СССР

I

Облудному створенню «Союзу Радянських Соціялістичних Республік», 50-річчя якого з великими парадами святкували на всіх просторах московської імперії якраз під назвою «СССР», — в нас присвячено розмірно мало уваги. Зазначимо на цьому місці хоч би той невідрадний факт, що в той час, коли у т. зв. СССР видано повінь «наукових» книжок (поминаючи уже тисячі статтей у всіх пресових органах «Союзу»), присвячених цьому 50-річному «ювілею», то наш «вільний світ» задовольнився тільки кількома високопарними фразами і патріотичними погрозами. А це не добре. Не добре якраз тому, що Москва запопадливо й пляново працює над остаточним перетворенням цього «союзу вільних національних республік» у «чистокровну» імперію московського народу.

«Комуніст України» (ч. 1, січень 1973), наприклад, в цілості присвячений 50-річчю «Союзу». Там же і довгий список «Нових Книг» (до 50-річчя утворення Союзу РСР), там же і промови чи доповіді Л. І. Брежнєва і українського ґавляйтера в Україні, товариша В. В. Щербицького на тему «у братерській сім'ї радянських народів — до перемоги комунізму». Основна тема доповідей — «непорушна єдність і дружба народів СРСР».

У своїй доповіді, Брежнєв твердить, що всі блага світу спали на СССР завдяки «великому російському народові». «Партія бачила, що практичне здійснення цього курсу можливе тільки на основі великої і всебічної допомоги пригнобленим у минулому націям і народностям з боку розвинутіших районів країни і насамперед з боку російського народу, його робітничого класу», говорив тов. Брежнєв.

«Така допомога», продовжував він, «готовість іти на величезні зусилля і, скажемо прямо, на жертви в ім'я подолання відсталості національних окраїн (!), іх прискореного розвитку була заповідана пролетаріятові Росії Леніним як високий інтернаціональний обов'язок(оплески). І російський робітничий клас, російський народ цей обов'язок з честю виконували. (Оплески). По суті це був славний подвиг цілого класу, цілого народу, здійснений в ім'я інтернаціоналізму. І його, цей подвиг, ніколи не забудуть усі народи нашої Батьківщини. (Тривалі оплески)».

«Дальше зближення націй і народностей нашої країни являє собою об'єктивний процес. Партія проти того, щоб його штучно форсувати, — в цьому немає ніякої потреби, цей процес диктується усім ходом нашого радянського життя. Разом з тим партія вважає недопустимими будьякі спроби стримувати процес зближення націй, під тим чи іншим приводом чинити йому перешкоди, штучно закріплювати національну відособленість, бо це суперечило б генеральному напрямкові розвитку нашого суспільства, інтернаціоналістичним ідеалам та ідеології комуністів, інтересам комуністичного будівництва. (Тривалі оплески)». Так говорив Л. І. Брежнєв, Генеральний Секретар ЦК КПРС у своїй доповіді в Москві на спільному «урочистому» засіданні Центрального Комітету Комуністичної Партії Радянського Союзу (ЦК КПРС), Верховної Ради Союзу РСР і Верховної Ради РРФСР, що відбулося там в днях 21-22 грудня 1972 р.

Ото ж ясно, що цілий поліційний апарат московського СССР буде спрямований на продовження і приспішення **«об'єктивного процесу зближення націй»** та на переборювання і нищення «будьяких спроб стримувати процес зближення націй», цебто цілковитої русифікації т. зв. СССР.

Брежнєв не залишає ніякого сумніву, що «об'єктивний процес зближення націй» — це повна русифікація «Радянської Батьківщини». У своїй доповіді він так і твердить: «Швидке зростання міжнаціональних зв'язків і співробітництво веде до підвищення російської мови (!), яка стала мовою взаємного спілкування всіх націй і народностей Радянського Союзу. І всіх нас, товариші, звичайно, радує, що російська мова стала однією із загальновизнаних світових мов! (Оплески)».

Процес «інтернаціоналізації» (читай русифікації) в СССР, здійснюється м. ін. і тим, що «у кожній з радянських республік», говорив далі Брежнєв, «в кожній області, в кожному нашому великому місті пліч-о-пліч живуть і працюють представники багатьох національностей. У країні зростає кількість мішаних шлюбів — вона обчислюється мільйонами».

«Чим інтесивніший економічний і соціальний розвиток кожної з національних республік», продовжував говорити Брежнєв, «тим виразніше виявляється там процес інтернаціоналізації (читай знов русифікації) всього нашого життя. Візьміть, наприклад, бурхливо зростаючий Радянський Казахстан. Поряд з Казахами тепер там живуть (!) мільйони росіян, сотні тисяч українців, узбеків, білорусів та ін. Казахська культура розвивається і збагачується, дедалі більше **вбираючи в себе** (підкреслення моє — Д. К.) все найкраще з культури російської, української та інших. Що це — погано чи добре? Ми, комуністи, з певністю відповідаємо: добре, дуже добре! (Бурхливі оплески)».

В своїй довгій доповіді «Про П'ятдесятиріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік» товариш Л. І. Брежнєв ані єдиним словечком не згадує про те, чи «Радянський Казахстан» запросив до себе мільйони росіян і сотки тисяч українців, чи одні пішли туди з почуттям виконування імперіялістичної місії «Третього Риму» — Москви, а других насильно вивезено туди, вирвавши їх з багатого рідного ґрунту та поселивши на опорожнене ними місце мільйони тих же російських «місіонерів»...

Брежнєв також не говорить, на основі якого писаного або й неписаного закону «мільйони росіян, сотні тисяч українців, узбеків, білорусів та ін.» опинилися в Казахстані. Знаємо з достовірних джерел та з опублікованих матеріялів, що ані українці, ані інші національні групи не переселилися до Казахстану **добровільно**. Їх вивезено туди **насильно й** на їх місце в Україні, наприклад, поселено знов мільйони росіян... Цю політику Москви, згідно з якою вирвано з корінням і переселено в різні частини російської імперії під назвою СССР цілі національні групи з виразним наміром повної русифікації, не можливо інакше скваліфікувати, як акт міжнародного злочину ґеноциду (народовбивства). [1]) І робиться це все на очах, і навіть за тихою згодою, волелюбних керманичів волелюбних народів світу... Міжнародний злочин ґеноциду поповнює на очах цілого світу якраз держава, яка підписала й ратифікувала конвенцію про ґеноцид, держава, яка **проповідує свободу для всіх, а практикує неволю й рабство для всіх,** хто не мав щастя народитися москалем...

II

В доповіді Брежнєва з нагоди 50-річчя СССР в підзаголовку «Непорушна єдність і братерська дружба народів СССР — велике завоювання соціалізму» є й дуже різні «діалектичні» протиріччя. Брежнєв твердить, наприклад, що в той час, коли «найрозвинутіші капіталістичні держави, які вихвалюються своїм демократизмом», як от США, Канада, Бельгія, Великобританія та інші, не вміли розв'язати в себе національного питання, то «ми (цебто «комуністи» — прим. Д. К.) маємо всі підстави сказати, що національне питання в тому вигляді, в якому воно дісталося нам від минулого, розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно (Бурхливі оплески».

Але в дальшому тягу своєї промови, Брежнєв каже: «Як я вже говорив, ми повністю розв'язали національне питання в тих його аспектах, в яких воно дісталося нам від дореволюційного минулого. Але національні відносини і в суспільстві зрілого соціялізму — це реальність, яка постійно розвивається, висуває нові проблеми і завдання... Не можна забувати, що національні пересуди (!), перебільшений чи спотворений вияв національних почуттів — явище незвичайно живуче, яке чітко тримається в психології людей, не досить зрілих у політичному відношенні. Вони, ці пересуди, продовжують зберігатися навіть в умовах, коли об'єктивні передумови для будь-яких антагонізмів у відносинах між націями давно вже перестали існувати. Не можна не зважати і на ту обставину, що вияви націоналістичних тенденцій нерідко переплітаються з місництвом, яке є спорідненим з націоналізмом... Ми не маємо права також забувати, що націоналістичні пережитки всіляко підігрівають іззовні політики і пропагандисти буржуазного світу. З надзвичайним заповзяттям хапаються наші класові противники за будь-які вияви такого роду, роздуваючи і заохочуючи їх, сподіваючись хоч якоюсь мірою ослабити єдність народів нашої країни».

Ото ж, Брежнєв твердить, що національне питання в СССР «розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно», і одним духом додає, що там ще й далі існують «націоналістичні пересуди», «перебільшений чи спотворений вияв національних почуттів». Ці «пересуди» «продовжують зберігатися навіть в умовах, коли **об'єктивні передумови»** для будь-яких національних антаґонізмів «давно вже перестали існувати». І як звичайно в таких випадках, основну вину за ці **необ'єктивні** «парадокси», Брежнєв кладе на рахунок «політиків і пропагандистів буржуазного світу іззовні». І після цього ствердження, Брежнєв погрожує всім тим, які «штучно закріплюватимуть національну відособленість», мовляв, «партія вважає недопустимими будь-які спроби стримувати процес зближення націй», чи ліпше **процес русифікації всього СССР.** Цьому «об'єктивному» процесові русифікації СССР допомагає накинена всім народам російська мова, **«яка стала мовою взаємного спілкування всіх націй і народностей Радянського Союзу»,** твердить Брежнєв.

Доповідь російського ґавлайтера в Україні, тов. В. В. Щербицького, котрий має титул «першого секретаря ЦК Компартії України, читається як звіт «меншого брата» — «старшому», як справоздання слуги панові з совісно виконаного наложеного на нього завдання та як заява дальшої вірної служби добродієві і хлібодавцеві (див. «Комуніст України», січень 1973 р.). Щербицький повторює за своїм

паном твердження про благодаті, які впали на всі народи СССР, в тому і на український, після створення 50 років тому «добровільного державного союзу», бо «створення Союзу РСР визначило найбільш доцільні форми практичного розв'язання одвічної і однієї з найгостріших проблем суспільного розвитку — національного питання».

В другій частині своєї доповіді, Щербицький звітує про «перевиконання» «українською радянською республікою» наложених на неї завдань, і дякує від українського народу «від усього серця» особливо «братньому російському народові», за те, що він допоміг визволити українські землі від фашистських загарбників. «Вільна серед вільних, рівна серед рівних у сузір'ї братніх республік знайшла своє справжнє щастя Радянська Україна (Оплески)».

Ворожа народові ідеологія буржуазного націоналізму зазнала остаточного ідейного краху», парафразує Брежнєва Щербицький... «У ворожому, антикомуністичному хорі з особливою люттю звучать голоси українських буржуазних націоналістів, які з усіх сил пнуться затьмарити велику правду про Радянський Союз. Та намагання їх — даремні! Українські буржуазні націоналісти вже давно люди без батьківщини, вони опинилися за дверима історії, опинилися там, звідки веде, як говорив Ярослав Галан, один тільки шлях — шлях ганьби і вічного забуття». Так говорив перший секретар ЦК Компартії України тов. В. В. Щербицький.

Далі він говорить про те, як то «в братній сім'ї народів Радянського Союзу незмірно збагатилася, засяяла всіма барвами культура українського народу, в усі сфери суспільного життя ввійшла наша рідна українська мова», і зараз же в наступному реченні додає: «Полум'яне слово ленінської правди, натхненне слово партії з однаковою силою і переконливістю звучить всіма мовами. Кожен нарід любить свою мову і одночасно з любов'ю і повагою ставиться до російської мови — мови революції, мови великого Леніна. Свідомо і добровільно обрана всіма народами Радянського Союзу, як засіб міжнаціонального спілкування і співробітництва, вона відіграє величезну об'єднуючу (!) роль, служить справі інтернаціонального згуртування трудящих, обміну матеріяльними і духовними цінностями культур... За роки будівництва соціалізму і комунізму в нашій країні склалась нова історична спільність людей — радянський народ». І, очевидно, мова цього «радянського народу» є російська мова, а російська культура «збагачує» культури інших «народів Росії».

От вам об'єктивна дійсність, як розв'язала Москва національне питання в СССР — «повністю, остаточно і безповоротно», як говорив Брежнєв.

Вісті й «захалявна література» з Укаїни говорять іншою мовою. Вони недвозначно доказують, що український народ не тільки не вибрав «свідомо і добровільно» російську мову, як мову, яка відіграє «об'єднуючу роль» і допомагає творити, чи вже навіть створила, як твердить Щербицький, «нову історичну спільність людей — радянський нарід», але навпаки, український народ героїчно і жертвенно бореться за збереження своєї української мови й своєї української культури.

III

«Я вірив дотепер, що людина не може жити без правди, як поживи для свого духа, в такій самій мірі як не може вона жити без повітря і сонця (як поживи) для свого тіла. Моя по-

дорож до Росії переконує мене, що я помиляюся. Тут, брехати означає охороняти соціяльний порядок, говорити правду — нищити державу» (Маркіз де Кюстін, 1839).

Повищим цитатом починає Джан Дорнберґ вступ до своєї книжки п. н. «Нові царі — Росія під наслідниками Сталіна», яка щойно появилася на книжковому ринку (**John Dornberg, THE NEW TSARS — Russia under Stalin's Heirs, Doubleday and Company, Inc., Garden City, New York, 1972, стор. 470).**

Джон Дорнберґ народився в теперішній Східній Німеччині, втік з Німеччини підчас гітлерівського перевороту, студіював на університеті в Денвері, Колорадо, ЗДА й брав участь, як американський вояк, у 2-гій Світовій Війні. Після війни він залишився в Німеччині, працюючи як кореспондент для різних американських денників і журналів, в тому і для Вашінґтон Пост, Нью Йорк Таймс та як кореспондент у Бонні (Німеччина), для відомого американського тижневика «Нюзвік». Пізніше він став керманичем Бюра журналу «Нюзвік» на Східню Европу, а весною 1968 р. був призначеним до Москви, де він пробув, як кореспондент, до жовтня 1970 р., коли то був викинений чи вигнаний з СССР, **як персона нон ґрата.** Тепер живе у Мюнхені. Дотепер, крім цитованої книжки, написав дві інші, а то **«The other Germany» і «Schizophrenic Germany».**

Згадана тут книжка — «Нові Царі» — цікава і важлива тим, що написала її людина, яка, хоч користувалася поважною числом і змістом літературою на тему «СССР», (при кінці книжки подана чисельна «вибрана бібліографія»), то все ж таки мала ця людина завжди на увазі **дійсне життя** в т. зв. СССР, а не доктринерські, до того брехливі офіційні представлення цього життя. Книжка побудована на живих, конкретних фактах, а не на офіційних теоріях. Історичні дані, якими автор оперує дуже совісно і зо знанням предмету, служать тільки тлом, на якому він малює дійсний стан СССР з перспективи його 50-річного існування.

Для нас особливо, праця Дорнберґа важлива ще й тим, що написала її людина незаінтересована в українській проблемі і тим самим не «підтягала» вона факти до теорії чи до нашої визвольної концепції. В додатку, як уже сказано, книжка не є теоретизуванням науковця, але правдивим свідченням усього того, що Дорнберґ, як досвідчений журналіст, **бачив на власні очі і чув власними вухами.**

Ми не будемо рецензувати тут книжки. Ми тількиількома словами зачепимо теорію Брежнєва і його ставленника в Україні, В. В. Щербицького, про «об'єктивний процес зближення націй і народностей в СССР», та теорію про те, що, мовляв, «національне питання (в СССР)... розв'язане повністю. розв'язане остаточно **і безповоротно»** та, на кінець, теорію В. В. Щербицького і Брежнєва про «добровільний державний союз рівноправних республік» з тим додатком, що, мовляв, усі народи Радянського Союзу «свідомо і добровільно обрали» російську мову — «мову революції, мову великого Леніна», як «засіб міжнаціонального спілкування і співробітництва».

Насвітлення Дорнберґа повищих питань важливе ще й тим, що спостерігав він **дійсний стан** життя в СССР і закінчив писати й опублікував свої спостереження в згаданій книжці у той самий час, коли совєтський уряд підготовлявся до святкувань 50-річчя існування СССР, а Брежнєв і Щербицький писали свої згадані доповіді.

В своїй доповіді, Брежнєв цитував «бурхливо зростаючий Радянський Казахстан», де дуже виразно виявляється «процес інтернаціоналізації і зближення народів. А ось що пише на цю ж тему у своїй книжці Дорнберґ:

«Москва заохочувала еміґрацію на велику скалю росіян в Україну і росіян та українців в інші республіки так, що відсоток тубильного (автохтонного) населення у відношенні до всього населення даної країни зменшувалося. Узбеки, латвійці, грузини, молдавани начислюють тільки дві треті населення Узбекістану. Латвії, Грузії, і Молдавії; Таджики творять тільки 55 процентів населення Таджекістану, Казахи начислюють заледви 32.4 проценти цілого населення Казахстану. Навіть українці творять тільки три четверті всего населення України» (стор. 185).

«Росія є повсюди. Вони переважають своєю чисельністю казахів у Казахтанських університетах і коледджах... У Молдавії із 113-тисяч спеціялістів і техніків, які працюють в економічному житті, тільки 35 тисяч є молдовани» (стор. 186). Плянова денаціоналізація і русифікація в однаковій мірі відноситься до всіх «суверенних і автономних республік та областей».

«П'ятдесять років вистачило, щоб викорінити февдалізм і кочовництво (в СССР), але не ірреденту й ворожість» (стор. 180). «Совєтська пропаґанда про толеранцію і приязнь поміж расами і національностями є тільки тонким зовнішнім блиском, який замасковує нетерпимість (нетолеранцію), взаємну погорду, ворожнечу, ароґанцію, недовір'я і шовінізм» (стор. 181). І після цього ствердження, Дорнберґ наводить цілу серію прикладів. «Ми всі ненавидимо казахів і всі вони ненавидять нас», один російський молодий інженер в Алма-Аті сказав коротко» (стор. 181).

Дорнберґ далі твердить, що деякі публікації признають, що «національна проблема є одною з найбільш скомплікованих і політично дразливих у совєтському житті». «Але загальна практика та офіційна політика іде по лінії іґнорування її та оскаржування тих, що підносять її (національну проблему — прим. Д. К.) як «анти-совєтських аґітаторів» або «аґентів закордонної пропаґанди» (стор. 181).

Московський журналіст і близький знайомий Дорнберґа одного разу сказав йому: «Це найбільша проблема, з якою ми маємо до діла. Ніхто не любить росіян і росіяни не люблять жодного іншого народу. І всі вони ненавидять себе взаємно. Але уряд і партія не роблять нічого крім малювання портрету перфектної гармонії. Як можливо розв'язати проблему, якщо не допускається навіть думка про її існування?» (стор. 181-182).

От так виглядає «об'єктивний процес зближення націй і народностей» в очах не Брежнєва і Щербицького, але **безстороннього, об'єктивного, уважного і досвідченого обсерватора на** місці.

Дорнберґ цитує ще й такий приклад «дружби народів» та «повнісного, остаточного і безповоротного розв'язання національного питання» в СССР: «Коли йдеш до балтійських республік», щиро порадив середнього віку мешканець Москви, «не говори публічно по-російськи. Я знаю людей, яких побили у Таллїні за те, що вони говорили по-російськи. Вони ненавидять нас там» (стор. 181).

В зв'язку з національним питанням у СССР, Дорнберґ присвячує чи не найбільше уваги і місця Україні. Він переповідає досить обширно історію України від Київської доби аж по сьогодні і хоч у нього ще покутує дещо

теорія «Трьох Русей», то все ж таки він уважає Київську Добу й Київську Державу — українською державою, хоч Київ був «дійсною колискою російської культури (цивілізації)».

Про Україну Дорнберґ, м. ін., пише: «Маючи 47 мільйонів населення і територію, що обіймає 223,000 квадратових миль, Українська Совєтська Соціялістична Республіка числиться як моста найбільша країна Европи». Далі автор вказує на те, що Україна є одною з світових індустріяльних потуг, маючи величезні природні багатства, прекрасну природу, стару культуру, бракує їй тільки національно - державної свободи.

В брошурі Інтуриста так і стоїть написано: «Україна є повністю суверенна і незалежна», зауважує Дорнберґ (стор. 188).

«Так», сказав один розчарований український інтелектуаліст, пише Дорнберґ, «ми тепер живемо в проголошеній суверенній республіці, так само, як ми проголосили свободу й проголосили соціялістичну справедливість» (стор. 188)...

В дійсності, пише Дорнберґ, «Україна, помимо її членства в Об'єднаних Націях, помимо її дипломатичної місії в Нью Йорку та її міністра закордонних справ, є в такій мірі суверенною, як **департамент** Франції. І хоч совєтська конституція дає Україні право сецесії (відокремлення), українські націоналістичні інтелектуалісти, які зважилися пропаґувати такий крок, були вивезені як череда у вагонах для худоби до таборових в'язниць».

«Між пропаґандивною обіцянкою української суверенности і фактом російського протекторату (suzerainty) є прогалина ймовірности (правдивости) (credebility gap) ширша від сибірських просторів. З цього зродився овоч дисидентського націоналізму, який не має собі рівного в СССР. В дійсності, в день, коли Москва змусить стати перед обличчям домагання незалежности народів, над якими вона панує, перша конфронтація по всій правдоподібності відбудеться в Україні (стор. 188).

Автор говорить про русифікацію України (шкільництво), про нищення українських історичних пам'ятників (нпр. «дві таємничі пожежі в Українській Національній Бібліотеці в Києві, можливо підпалені КҐБ, в якій на віки пропали безчисленні українські реліквії і документи» (стор. 183), про колоніяльну експлоатацію українських багатств, про недорозвинення деяких галузей індустрії, що примушує Україну імпортувати «цілу серію дібр», які могли б бути продуковані в Україні «ліпше і дешевше» - (тут автор цитує з журналу «Економіка Радянської України») — (стор. 193). Дорнберґ широко коментує сучасні події в Україні, при чому у великій мірі покликується на англійське видання «Лиха з Розуму» В. Чорновола (стор. 193-197).

«Без сумніву, проблеми, перед якими стояли совєтські лідери, від Леніна до Брежнєва, були потрясаючі», пише Дорнберґ. «Деякі з них прийшли в спадку від царів, багато більше були їх власної креації. Але Кремль не розв'язав їх. Він не найшов правильної синтези між комуністичними тезами інтернаціоналізму і анти-колоніялізму та анти-тезами праґматизму і надійним та певним старим російським імперіялізмом» (стор. 179-180).

От так виглядає правда про дійсне обличчя т. зв. Совєтського Союзу. Не втримають його при житті брехні й брутальна фізична сила, яку кремлівські тирани намагаються закрити крилатими фразами найогиднішої брехні.

Наші міркування на тему 50-річчя іс-

нування СССР, можемо закінчити цитатом з Андрея Амалрика з 1969 р., що його Дорнберґ поставив як мотто до третьої частини своєї праці: «Ця велика східня слов'янська імперія... зайшла в останні декади свого існування. Так само як прийняття християнства відложило упадок Римської Імперії, але не відвернуло її неминучий кінець, так і марксистська доктрина відклала на якийсь час розвал російської імперії — Третього Риму, — але вона (марксистська доктрина — Д. К.) не посідає сили недопустити до її розвалу».

1) Заінтересованих посилаємо до «захалявної літератури» в Україні, особливо до праці Івана Дзюби п. н. «Інтернаціоналізм чи Русифікація», Вячеслава Чорновола «Лихо з Розуму» та ін., які вийшли окремими книжками у вільному світі. Автор цих рядків присвятив цій злочинній політиці Москви цілу серію статтей, в тому й дві брошури, а саме «Боротьба за Свободу в Україні» (1968) та «Репресії в Україні в світлі Міжнародного Права» (1968). Особливо припоручаємо нашим читачам документальну працю Бориса Левицького (в німецькій мові) п. н. «Совєтська національностева політика після смерти Сталіна (1953--1970)», Мюнхен 1970 р. На тему народовбивчої політики Москви й намагання цілковитої русифікації т. зв. СССР є вже дуже багата література на усіх мовах світу. Тому, в світлі цієї наукової аналізи *дійсних фактів* русифікаційної політики Москви відносно цілих народів у сфері «Союзу» радянських «союзних республік», країв і областей, доповідь Брежнева є брутальним глумом над людською інтелігенцією.

Юрій Пундик

СОВЄТСЬКИЙ МАРКСИЗМ

(Кінець) [1]

3. Теорія соціялістичного господарства. Про практичні досягнення, чи радше неуспіхи, радянського господарства треба було б писати окрему розвідку. Зрештою вони для всіх очевидні. Нам цікаво розглянути зміни в марксистській теорії, які сталися в СССР.

За теорією Маркса, соціялістичне господарство, позбавлене всіх недоліків капіталістичного господарства — безплянової конкуренції, конфлікту між особистими інтересами капіталістів і господарськими потребами суспільства, визиску робітничої кляси клясою капіталістів, постійних криз, які ведуть до зубожіння мас, тощо, — може розвиватися скоріше і скоро запевнити усім членам суспільства такий рівень добробуту, якого вони ніколи не можуть сподіватися в капіталістичній системі. Передумова такого успіху — ліквідація приватньої власности засобів виробництва і їхнє усуспільнення, ліквідація дрібних непродукційних селянських господарств і перетворення селянської кляси в робітничу клясу — «зрівнання села з містом».

От як, наприклад, Енґельс уявляв собі комуністичне господарство: «Коли увесь капітал, вся продукція, всі фінансові засоби будуть зібрані в руках народу, приватна власність зникає сама по собі, гроші стануть зайвими, а

1) Див. ч. 1-2 (253-254).

продукція так розростеться і людина так зміниться, що суспільство могтиме скинути з себе усі старі навики... Освіта дасть змогу молодим людям швидко познайомитися з усією виробничою системою і переходити з однієї галузі виробництва в другу відповідно до потреб суспільства або власних уподобань» («Основи комунізму»).

Неменш оптимістично — і водночас з наївним браком знання основних рушійних господарських сил — дивився на справу Ленін, пишучи в 1917 році, напередодні большевицької революції: «Звітність і контроля — це головна річ, потрібна для встановлення правильного діяння першої фази комуністичного суспільства. Всі громадяни перетворюються в оплачуваних службовців держави, яка складається з озброєних робітників. (Читач мусить пам'ятати, що державу Ленін розумів як орган державної влади, орган клясового панування і насильства над визискуваними клясами). Усі громадяни стають службовцями і робітниками єдиного народнього державного «синдикату». Від них вимагається тільки, щоб вони у рівній мірі працювали — виконували їхню долю праці — і були рівно оплачувані. Капіталізм спростив до крайности і звів до незвичайно простих операцій - які навіть неписьменний може виконувати — потрібну для цього звітність і контролю, перевірку і записування, знання чотирьох правил аритметики і видавання посвідок відбору... Ціле суспільство стане однією конторою і однією фабрикою з рівністю праці й рівністю оплати» («Держава і революція»).

Практична спроба запровадити таку систему в життя невдовзі виявила, що суспільство не так легко позбувається «старих економічних навиків». Тому рівність в оплаті праці скоро знесено, а Ленін примушений був відкликатися до старого «буржуазного» інстинкту приватньої власности та ініціятиви, щоб рятувати господарство від повного провалу. Але цей відступ від марксистської доктрини, виявлений у НЕП-і (Новій Економічній Політиці) у формі привернення приватньої власности у сільському господарстві та у дрібній торгівлі й промислі, треба було ідеологічно оправдати. У праці «Про кооперацію» Ленін насміхається над тими, які не роозуміють, що НЕП-івські «поступки селянинові як торгівцеві і принципові приватньої товгірлі» не є відходом від марксизму, бо єдине, що потрібне для побудови соціялістичного суспільства є «влада держави над всіми вирішальними засобами виробництва, державна влада пролетаріяту, союз пролетаріяту з мільйонами дрібного і найдрібнішого селянства, запевнення проводу пролетаріяту над селянством». А врешті Ленін просто стверджує, що догма це — одна річ, а практичні вимоги життя — інше: «Одна річ накреслити фантастичні пляни побудови соціялізму за допомогою робітничих спілок, а зовсім інша — навчитися будувати його практично».

Неменш практичним — у його власному розумінні — був і Сталін. Колективізація, здійнена в ім'я марксизму, була, в плянах Сталіна, тільки конечною практичною необхідністю для того, щоб видушити з господарства максимум засобів на побудову важкої індустрії, необхідної для збереження імперії. Маркс міг собі мріяти про закономірність економічного розвитку, а життя вимагало так формувати цю «закономірність», як це потрібно було Сталінові й партії. Тому то радянський економіст Н. Вознесенський так рішуче підкреслював у 1948 році, що

«рушійною силою піднесення воєнного господарства СССР є соціялістичне господарство і героїчна праця народів Радянського Союзу, керованих партією большевиків, партією Ленін-Сталіна». Отже, знов, не продукційні форми керують людиною, а людина, чи радше група людей очолювана Сталіном, керує продукційними формами.

Однак таке ствердження мало свої небезпеки саме після війни, коли мільйони совєтських громадян побачили, що «експлуатоване» населення капіталістичних країн живе краще чим люди «безклясового» совєтського суспільства. Якщо люди керують матеріяльними процесами, а процеси людьми, то чи не виходить часом, що люди капіталістичного світу уміють краще керувати процесами, ніж «мудра» партія і її «геніяльний» вождь? Щоб рятувати совєтських людей від таких грішних думок, треба було спертися на Марксову «евангелію», повернути знову дишель ідеології. Отже Вознесенського проголошено єретиком, а сам Сталін пише розвідку «Економічні питання соціялізму в СССР», в якій доказує, що таки існують невмолимі закони економічного розвитку, які хоч і міняються в історичних періодах, то ці зміни проходять незалежно від волі та діяльности людини. Нові закони не творяться волею людини, але виникають з нових економічних умов. Тому також не повинно бути у нікого жодного сумніву, що заповіджений Марксом занепад капіталізму є неминучий, згідно з усіма законами історичної діялектики, байдуже як намагалися б західні капіталісти відсувати годину їхньої смерти, вживаючи різних трюків в роді Пляну Маршала тощо. Ці ж самі закони — з деякою допомогою партії — неминуче ведуть до щасливого й заможного життя в країнах соціялізму, а всякі існуючі труднощі є тільки тимчасовими «труднощами росту».

Такою залишається лінія партії і дотепер, бо інакше годі було б виправдати перед громадянами СССР велику неспівмірність у рості господарського добробуту у країнах комуністичного бльоку і західніх капіталістичних країнах. Але людина живе не тільки догмою і вірою в майбутню утопію. А до того ж господарський ріст потрібний для господарсько - військового зміцнення держави, а тимчасом ріст цей якось ніяк не хоче прийматися на сухому ґрунті Марксової доґми. Отже треба було використати «суб'єктивні» сили ринку, людської ініціятиви й зацікавлення в зиску. Як висловився Хрущов, «без врахування зиску годі визначити рівень, на якому ведеться економія підприємства і який вклад дає це підприємство до національного фонду». А взагалі, на думку Хрущова, чому б не взяти у капіталізму те, що в ньому добре?

Напрям недавніх господарських реформ в СССР — наголос на врахування вимог ринку та зиску у продукції, деяка свобода керівникам підприємств вільно розпоряджатися внутрішніми фондами й резервами, полегші для селян у їхньому господарюванні на присадибних ділянках (Як можна переочити факт, що 3 відсотки землі у приватньому користуванні колгоспників постачає майже стільки ж м'яса, масла і овочів, що 97 відсотків у державному та колективному посіданні?), мовчазне погодження з вільним приватнім «колгоспним» ринком — все це не означає відходу партії від совєтської марксистської доґми і переходу до вільної приватньо - власницької системи господарювання, бо це була б і політична і ідейна капітуляція партії. Але, як пише один з американських журналістів, зміни в радянській економічній системі вказують на зникнення міту про «нову радянську людину», а

замість неї ставлять перед нами усім відому постать «економічної людини», господарська діяльність якої таки керується мотивами матеріяльної вигоди.

Водночас партія перекреслила також і міт про комуністичну утопію, в якій кожному членові суспільства будуть забезпечені всі життєві потреби. Ліквідація клясового суспільства, обіцяв Маркс, автоматично приведе до повного добробуту, до умов, у яких людина працюватиме не для задоволення матеріяльних потреб, які будуть повністю забезпечені суспільством, а з внутрішнього духового обов'язку й бажання. Коли ж у 1930-их роках у СССР проголошено повну ліквідацію кляс, треба було виправдати факт, що люди й далі примушені заробляти на щоденний хліб, при чому одні діставали не тільки хліб, але й дещо більше, тоді як для інших — і то для далеко переважаючої більшости «володарів країни» пролетаріяту — навіть і хліба не вистарчало.

Сталін знайшов на це формулу, проголосивши і вписавши в конституцію, що існуючий стан є тільки переходовою добою соціялізму, в якій, тому що свідомість людей ще не зовсім перехована, «від кожного вимагається відповідно до його здібностей і кожному платиться відповідно до його праці». Однак, обіцяв Сталін, ось недалеко вже доба комунізму, в якій кожеп працюватиме відповідно до його здібностей і одержуватиме відповідно до його потреб. Лише наївні люди могли приймати поважно таку обіцянку, бо ж господарські засоби ніде, в жодній країні чи системі не є такі необмежені, щоб задовольнити всі потреби кожної людини. Адже людські потреби необмежені, бо навіть і американський мільярдер має потреби, яких він не може завжди задовольнити.

Заповідаючи перехід до комуністичного суспільства вже в 1980 році, Хрушов дещо змінив розуміння комуністичного суспільства. Це майбутнє суспільство мало б зберегти господарську нерівність людей, тобто кожен буде оплачуваний «відповідно до його праці». Правда, громадяни того суспільства мали б одержувати відповідно до їхніх потреб, але тільки дуже мінімальних і елементарних потреб — найнеобхідніші харчі, вільний проїзд засобами міського транспорту, вільне відвідування кін і театрів, вільне лікування, і це все! Деякі капіталістичні суспільства вже тепер гарантують своїм потребуючим громадянам більше!

4. Роля держави. Ленін, принаймні напочатку революції, був згідний з Марксом у тому, що держава, як орган влади, зникне при комунізмі. В його розумінні, держава це не «територія плюс населення плюс уряд», а тільки сам уряд, синонім державної машини, орган контролі панівної кляси над експлуатованою клясою. Тому логічно, коли не стане клясового поділу і зникнуть експлуататори, то зникне й потреба органу клясового панування — держави.

«Робітники», — писав Ленін («Держава і революція»), - «здобувши державну владу, знищать старий бюрократичний апарат і змінять його новим, який складатиметься з робітників і працівників, і негайно будуть зроблені заходи для того, щоб не допустити до його виродження у бюрократію». Такими заходами мали бути «не тільки вільні вибори, але також і право кожночасного відкликання», а службова оплата мала бути не вищою від оплати робітників. А тому, що система управління, як було цитовано вище, є дуже проста вимагає тільки знання «чотирьох правил аритметики», так

що «кожна куховарка може керувати державою», то державі буде неможливо перетворитися в бюрократію. Військо і поліція, зненавиджені виконавці клясового поневолення у капіталістичній системі, будуть змінені всенародньою міліцією з працездатнього населення, яке чергуватиметься у виконуванні служби в міліції» один день з кожних п'ятнадцяти (отримуючи далі платню від їхніх працедавців за цей час)».

«Визволені з капіталістичного рабства, від нечуваних жахів, дикунства, глупоти, огиди, капіталістичного визиску, людські істоти поступово звикнуть дотримуватися елементарних засад суспільного життя, набутих тисячолітнім досвідом, дотримуватимуться цих правил без примусу, без насилля, без підкорення, без спеціяльного апарату відомого як держава». Таким чином, потреба в державі, тобто в органі клясової контролі зникне. «Як тільки усі члени суспільства, або навіть тільки переважаюча більшість навчаться самі керувати державою, візьмуть справу в їхні руки, встановлять контролю над незначною меншістю капіталістів, над поміщиками, які намагатимуться зберегти їхні капіталістичні навики, і над робітниками, яких до краю розклав капіталізм, — з того часу потреба в державному управлінні почне зовсім зникати», писав Ленін.

«Держава», — писали Бухарін і Преображенський в «Азбуці комунізму» у 1920 році, — «відімре; як тільки експлуататори будуть придушені і перевиховані у трудящих, увесь тиск держави зникне. Червона Армія є тимчасовою армією. Вона не може бути постійною армією, бо ж і громадянська війна не може тривати безконечно».

Однак закінчення громадянської війни не послабило, але ще навіть посилило контролю і тиск держави на її громадян. Навіть у лавах самої партії почулися голоси за послаблення цієї контролі і за демократизацію системи. Сталін на це відповів у своїх «Питаннях ленінізму» своєрідним поясненням совєтської демократії: «Диктатура пролетаріяту не може бути «повною» демократією, демократією для всіх, багатих і вбогих; диктатура пролетаріяту мусить бути державою демократичною у новий спосіб — для пролетаріяту і для бідноти взагалі, — і диктаторською в новий спосіб для буржуазії».

Оскільки в партійній інтерпретації 1920-ті роки були ще роками «боротьби проти залишків буржуазії», особливо на селах, то й легко було оправдувати існування тоталітарної державної системи — «диктатури пролетаріяту». Тому ще в 1929 році Велика Радянська Енциклопедія писала, що «апарат примусу» є тільки тимчасовий, поки триває спротив буржуазії, але він відмиратиме відповідно до того, як зменшуватиметься цей спротив. «Держава зникне разом зі зникненням поділу суспільства на кляси».

Незабаром і «поділ суспільства на кляси» зник з «ліквідацією залишків буржуазії» у великому й кривавому процесі колективізації. Радянське суспільство було офіційно проголошене безклясовим суспільством. Логічно, з марксистською доґмою, і всіми запевнюваннями, які були цитовані вище, мала відмерти й держава. Правда, СССР перебував, як твердив Сталін, у «капіталістичному оточенні», і тому об'єктивно можна було знайти виправдання на збереження певних її форм і органів для зовнішньої оборони від «ворожих капіталістичних зазіхань». Але вже ніяк не можна було заперечити зайвість її, тобто зайвість диктаторської контролі влади над громадянами, у внутрішньому житті. А пояснен-

ня треба було знайти. І от вже видання 1935 року Великої Радянської Енциклопедії містить статтю того самого автора, який був цитований вище, вже з новим поясненням потреби держави: хоч, мовляв, спротив буржуазії зник і встановлено соціялістичний лад, але держава зникне тільки у майбутньому комуністичному суспільстві, коли станеться «психологічне переродження» громадян. «Всупереч твердженням фашистського наємника Бухаріна (Див. його цитату з «Азбуки комунізму» вище — Ю. П.»), каральні органи й армія відімруть на самому кінці».

За твердженням же Сталіна, держава в СССР не може зникнути аж поки увесь чи більшість світу стане комуністичним і досягнений буде «абсолютний добробут», — тобто ніколи! «Ми — за відмирання держави, — писав Сталін, — «але водночас ми стоїмо за скріплення диктатури пролетаріяту, який є найсильнішою і наймогутнішою владою з усіх форм держави, які дотепер існували. Найбільший по можливості розвиток сили держави — така марксистська формула. Чи це суперечність? Так, це — суперечність. Але ця суперечність жива і повністю віддзеркалює марксистську діялектику». Це цілком нове пояснення матеріялістичної діялектики є яскравою ілюстрацією того, як Сталін та інші совєтські ідеологи примушені жонґлювати словами, щоб ідеологічно оправдати те, що ніяк не дається оправдати тезами клясичного марксизму.

Все таки теоретично навіть Сталін допускав можливість зникнення держави-влади в комуністичному суспільстві, яке колись мало б бути створене в СССР, хоч він і заявив уже в 1951 році, що чим більше наближатиметься СССР до комунізму, тим сильнішою мусить бути держава, тобто щось зовсім протилежне до усіх попередніх ідеологічних запевнень. Тому для зовнішнього спостерігача виникає питання: А що ж справді станеться, якщо одного дня партія, з практичної доцільности, заявить, що СССР вже вступив у кінцеву стадію, тобто у комунізм? Як буде розв'язане тоді питання обіцяної ліквідації держави?

Очевидно, що таке питання турбує й теперішніх керівників комуністичної партії СССР. Натяк на «розв'язку» цього прикрого питання знаходимо у промові Хрущова на 21 з'їзді партії, де вказується на те, що держава мусітиме бути збережена навіть і в комуністичному суспільстві. Комунічне суспільство, говорив Хрущов, не є безформна, неорганізована і анархічна людська маса. Воно буде досить сильно зорганізоване і в ньому «кожен мусітиме виконувати у визначеному часі і визначеному порядку його робочу функцію і його суспільний обов'язок». Виходить що навіть і в комуністичному суспільстві держава мусітиме залишитися як орган примусу.

5. Національне питання. Клясичним прикладом того, як російські большевики наґинали ідеологію відповідньо до потреб практичної політики є національне питання. Національна свідомість і патріотизм були для Маркса лише одним з елементів надбудови, залежних і формованих базою — формами продукції. В добу національних рухів 19-го століття Маркс ставився позитивно до національно - визвольних прагнень, оскільки вони пристосовували еволюцію економічних систем до капіталізму, як необхідного етапу для досягнення вищого етапу розвитку суспільних і економічних стосунків — комунізму. Однак, як писав Маркс у «Комуністичному маніфесті», «пролетаріят не має батьківщини... Однак, оскільки пролетаріят мусить перш усього здобути політичну владу, мусить сам стати пануючою клясою, мусить піднестися до етапу національної кляси, му-

сить поставити себе як нація, — він є національним, хоч і в буржуазному розумінні цього слова».

Чим більше розвивається економіка в напрямку загальної вільної міжнародньої торгівлі, зростають міжнародні торговельні ринки і сам характер продукції «інтернаціоналізується», тим більше, на думку Маркса, зникатимуть міжнародні різниці, а коли пролетаріят виборе перемогу, він зовсім ці різниці зліквідує, створивши одне міжнаціональне суспільство пролетаріяту. «Кінець клясової опозиції внутрі націй стане кінцем і взаємного ворогування між націями».

А вже зовсім інакше, вороже виступав Маркс проти національних рухів, які йшли проти, на його думку, історичного процесу в напрямку господарського і тим самим суспільного універсалізму. Так, напр., виступаючи в 1852 році в «Ню Йорк Трибюн» проти «вимираючих націй» — чехів, сербів тощо, — і їхнього намагання відновити їхні, на його думку анахронічні, самостійні держави, Маркс назвав прогресивним явищем денаціоналізацію слов'янських народів німцями. «Ця тенденція німців завжди була і є тепер одним з наймогутніших засобів, якими західньо - европейська цивілізація поширилася на схід; тому природним і неминучим призначенням цих вимираючих народів було дати завершитися цьому процесові розкладу і поглинення їх їхніми сильнішими сусідами». Так само й Енгельс виправдував насильство одних націй над другими в ім'я централізаційних тенденцій.

На тих же позиціях національного централізму став і Ленін в ранніх початках його політичної діяльности, відмовляючись визнати за національними групами в Російській імперії навіть право на місцеву автономію, бо «марксизму не можна погодити з націоналізмом, навіть найбільш «справедливим», «чистим» і цивілізованим. На місце будьякого націоналізму марксизм ставить інтернаціоналізм, злиття націй у вищій спільноті, яка наростає невидимо з кожним кілометром залізниці, з кожним міжнароднім трестом, з кожною... робітничою спілкою».

Студіюючи сьогодні писання Леніна, важко з точністю сказати, скільки в тому ставленні було віри в марксистську доґму, а скільки російського патріотизму, який бачив саме в такому ставленні національного питання нагоду для збереження першости російської нації, здійснення її «місійної» ролі в світі та історії, про яку мріяли всі росіяни, перетворення Москви в в «третій Рим», після якого «четвертому вже не бути». Сам Ленін писав згодом: «Чи ми, свідомі російські пролетарі позбавлені почувань національної гордости? Звичайно, що ні! Ми любимо нашу мову і нашу батьківщину... Ми сповнені відчуттям національної гордости, бо ж велика російська нація створила також і революційну клясу». У цій заяві виразні елементи пізнішої лінії російської комуністичної партії про «передовість» російської нації.

Все ж Ленін був практичною людиною і не міг нехтуати сильних національних тенденцій, навіть між соціялдемократами поневолених Росією народів. Факт, як він писав у «Критичних заввагах до національного питання» в 1913 році, що і «воюючий націоналізм реакції, і перехід контрреволюційного буржуазного лібералізму до націоналізму»... і скріплення націоналістичних домагань серед не-російських соціялдемократів, «які дійшли до порушування партійної програми», — «все це безумовно зобов'язує нас приділити більше уваги національному питанню». І тому, щоб з'єднати неросійські національності для своїх цілей, Ленін кидає гасло про «самовизначення, включно до відділення». Такі

самі позиції зайняв і Сталін. Однак самовизначення було для Леніна тільки «вийнятком з нашого загального принципу централізму. Цей вийняток — абсолютно необхідний в обличчі чорносотенного великоросійського націоналізму», писав він до вірменського большевика Шаумяна. Коли ж большевики, писав Ленін П'ятакову, переберуть владу, то робитимуть всі заходи, щоб не пропонувати відділення, а навпаки — «щоб полегшувати й приспішувати демократичне зближення і злиття націй».

«Марксисти», — писав Ленін, — «вороже ставляться до федерації та децентралізації тому, що соціялізм вимагає... великих і добре зцентралізованих держав... Він завжди буде боротися проти середнєвічного партикуляризму». Націоналізм оправданий лише у відсталих колоніяльних країнах, оскільки він там має завдання скинути вороже панування. Натомість у розвинених країнах, твердив Ленін, націоналізм віджив своє і тому там «національна єдність» мусить бути заступлена «клясовою єдністю».

Двадцяті роки були в СССР добою досить характерного співіснування марксистських ідей про інтернаціоналізм з визнанням ролі та місця націоналізмів. Не відрікаючись у принципі ленінських позицій про потребу інтернаціоналізму та «зближення націй», комуністична партія і Сталін, принаймні офіційно, підтримували розвиток національних культур і особливостей не-російських народів СССР. Ясна річ, що таке ставлення зумовлювала слабість самого СССР і неприборкана ще сила національних почувань і прагнень в Україні та інших національних республіках. Толеранція національних відосередніх тенденцій — принаймні в культурі — була тільки тимчасовою і питання було тільки, в якому напрямку піде згодом партія, закріпившись при владі — в напрямку клясичного марксистського інтернаціоналізму, чи російського національного тоталітаризму.

Відповіді не треба було довго чекати. В 1934 році указом партії змінено програми навчання історії в школах, відкинувши напрямок школи Покровського, яка трактувала історію царської Росії з марксистського погляду, як історію царської реакції і буржуазного гноблення. Нові підручники історії Росії почали ґльорифікувати всю царську історію як історію проґресу, включно з тим, що й Іван Грозний змальований був як проґресивний володар.

Друга світова війна тільки підсилила цей процес перетворення російського большевицького марксизму в російський нацизм, включно з теорією вищости російської раси (Згадати хочби кампанію «наукового» доказування першенства росіян у всіх ділянках культури й науки!). В ідеологічній ділянці цей поворот був, між іншим, відзначений засудженням у 1950 році мовної теорії Я. Марра, яка панувала в советській науці до того часу.

Я. Марр, основуючись на Марксовій теорії про те, що мова і культура — тільки продукт кожночасних виробничих форм, підкреслював клясовість мов і їхній розвиток шляхом діялектичних змін, тобто мовних «тез» і «антитез», які у боротьбі дають «синтезу». Послідовно це означало б, що спільна мова майбутнього комуністичного суспільства була б якоюсь новою мовою, створеною у процесі синтези існуючих дотепер мов. Така інтерпретація йшла в розріз з ідеєю «передовости» російської культури, і тому Сталін рішуче виступив проти Марра у праці «Марксизм і мовне питання», твердячи про перемогу однієї мови і

відмирання других:

«Послідовно» — писав Сталін — «мішання не виливається в новій, третій мові; радше одна мова залишається, зберігає свою граматичну систему, продовжує розвиватися, згідно з її внутрішнім законом розвитку, тоді як інші мови втрачають їхню якість і поступово відмирають. Правдою є, що запас слів переможної мови дещо збільшується коштом відмираючої мови, але це її радше скріплює ніж ослаблює. Так було, наприклад, з російською мовою, яка протягом історичного розвитку змішалася з мовами інших народів, але вона завжди виходила переможцем».

Годі боронити теорію Марра, бо вона, як і всі діялектичні висновки Маркса про розвиток людського життя, зокрема ж духового життя, була фалшивою, витвором радше умової гімнастики аніж наукової аналізи життя і сил, — не тільки фізичних, але передусім духових, — що керують людським життям. Тут тільки треба звернути увагу, як хитро Сталін поєднує марксизм і анти-марксизм для своїх політичних цілей. Вживаючи марксистську тезу про послідовне й неминуче об'єднання культур, він доводить неминучість зникання окремих мов і їхнє злиття в одну мову. Але він водночас твердить, що та переможна мова не є продуктом, надбудовою виробничих форм, які зміняються з ходом історії, а існує віками як суверенний і незалежний від матерії твір людського духа, а не виробничих форм, щось, що існує окремо від Марксової бази і надбудови.

Роки після смерти Сталіна виявили в самій партії ідеологічне розходження в національному питанні між прихильниками повного злиття націй в одному, — очевидно російському! — морі і прихильниками ідеї рівности «соціялістичних націй» у міжнародньому суспільстві, тобто націй, які, як висловився Л. Берія на 19 з'їзді партії, «в умовах советського ладу... розвинули свою державність... перетворилися з колоній і півколоній в справжні самостійні держави, які мають свою територію, національну автономію, свою конституцію та своє законодавство».

Теза Берії, як видно, не була до смаку російським большевикам, бо вона стала також одним з «доказів» «зрадницької діяльности» Берії після його ліквідації, мовляв, він «під фальшивим претекстом боротьби з порушенням національної політики партії... намагався посіяти різницю та ворожнечу між народами СССР, зактивізувати буржуазно - націоналістичні елементи в союзних республіках» («Правда», 12 липня 1953 р.).

Але, як вказує Я. Шумелда у книзі «Зміни в СССР після смерти Сталіна», потреби зовнішньої політики вимагали використовування теорії про рівноправність «соціялістичних націй» для зовнішнього експорту. («Конституція існує для закордону», заявляв львівський слідчий МВД, Денісов, Г. Лук'яненкові в 1961 році!). Таким чином, у большевицькій теорії про нації виник знову новий характерний дуалізм: теорія «соціялістичних націй» для зовнішнього світу і теорія злиття націй в одну — російську — націю для внутрішньої практичної русифікаційної й централізаційної політики. Ідеологічні вихиляння в цьому питанні ілюструє Шумелда прикладом кількох праць на тему національної політики, писаних І. Цамерьяном на протязі лише кількох років.

У праці писаній у 1951 році Цамерьян бере за вихідний пункт працю Сталіна з 1913 р. «Марксизм і національне питання» з наголосом на національному самовизначенні з «найширшою автономією» «сфедерованих областей і республік» — отже теорію

«соціялістичних націй», хоч і звужену до «широкої автономії». У праці виданій лише рік пізніше, Цамерьян бере за вихідний пункт статті Леніна з 90-их років минулого століття, в яких Ленін твердив, що національна ідея є частиною ідей пролетарського інтернаціоналізму та інтернаціонального типу пролетарської партії. «Большевицька програма національного питання від самого початку її створення враховувала об'єктивні тенденції в національному питанні, відстоюючи, по-перше, рівноправність усіх націй, право всіх народів на самовизначення, включно до відділення, і, по-друге, принцип пролетарського інтернаціоналізму і непримиромої боротьби проти буржуазного націоналізму», писав Цамерьян. Отже таки інтернаціоналізм, хоч ще з елементами національних відмінностей.

Врешті третя праця Цамерьяна, видана в 1954 році, вже за вихідний пункт бере клясичний марксизм і діялектичний історичний матеріялізм та пролетарський інтернаціоналізм, так, що, як пише Шумелда, з теорії «соціялістичних націй в СССР» залишилися тільки «ріжки та ніжки». Видана в тому ж часі праця В. К. Козлова «Що таке нації буржуазні і нації соціялістичні», хоч. для потреб експорту, і говорить про те, що «соціялізм не підганяє національні особливості під один який небудь встановлений зразок», то проте цілком виразно і рішуче просуває ідею остаточного злиття націй. «Різниці між соціялістичними націями — пише Козлов — не є вічними. Врешті-решт вони зникнуть... При комунізмі прийде до того, що національні різниці та національні мови зникнуть і прийде злиття націй. «Але це справа далекого майбутньог », потішає Козлов тих, яких могло б тривожити таке злиття.

Як далеке це «далеке майбутнє», принаймні для народів СССР, у плянах Москви, можна бачити з програми Комуністичної партії Совєтського Союзу, затвердженої 22 з'їздом у 1961 році. Ця програма передбачає остаточну будову комунізму в СССР в 1980 році. Будова комунізму логічно мала б означати й час «злиття націй». Програма натякає на це, твердячи, що господарський розвиток в СССР веде до «збільшеного пересунення населення і сприяє посиленню зв'язків між народами СССР. Люди різних національностей живуть разом і працюють гармонійно в радянських республіках. Кордони між союзними республіками СССР поступово втрачають їхнє попереднє значення, оскільки всі народи є рівні. їхнє життя базоване на спільних соціялістичних основах, матеріяльні та духові потреби кожного народу заспокоювані в такій самій мірі, і всі вони об'єднані в одній родині спільними життєвими інтересами і прямують разом до спільної мети — комунізму

Про потребу «робити все необхідне для того, щоб зв'язки між народами нашої країни ставали тісніші й глибші, щоб ще тривкішою була їхня інтернаціональна соціялістична єдність», говорить і постанова Центрального Комітету Компартії Радянского Союзу про готування до 50-ліття створення Радянського Союзу. Цей процес, за твердженнями Партії, закономірно проходить на базі господарського розвитку — отже знов Марксова теорія бази і надбудови! — в якій старі кордони між республіками й областями втрачають і втратили їхнє старе значення. Радянська людина, хоч і зберігає свої національні прикмети, то все ж має тільки одну батьківщину — у радянських текстах це слово з великої літери, отже не матеріялістично - ґенетичне розуміння, а духова якість, подобається це Марксові чи ні! — одну культуру. базою для якої є одна «мо-

ва міжнаціонального спілкування», російська мова, і передова російська культура. А вивчання російської мови це — «справа добровільности», як пише С. Калтахчян коментуючи згадану вище постанову, «а до того воно допомагає розвиткові національної культури», бо ж, «як показує досвід, свою національну культуру можна плекати на будь-якій мові» (Чомусь росіяни не додумалися плекати їхню культуру на українській чи узбецькій мові!).

Таким чином партія не залишила ніякого сумніву щодо долі неросійських народів СССР: Вони, згідно з Програмою, основаною нібито на теорії марксизму про закономірність історичного розвитку, мають зникнути в одній «совєтській нації», а радше в «передовій» російській нації, а їхні культури мають бути поглинені російською культурою. Маркс став знаряддям для російського імперіяльного шовінізму. А щоб приспішити цей «закономірний процес», російська партія за допомогою всіх органів влади — органу насильства російської нації над іншими націями — переводить грубу і навіть незавуальовану політику русифікації. Всупереч, однак, твердженням Програми, цей процес «зливання» зовсім не відбувається добровільно й історичнозакономірно. Про це свідчить боротьба проти русифікації, за яку в останніх роках засуджено на таємних судах дасятки діячів культури, студентів і робітників в Україні і заслано до концентраційних таборів. А що спротив «добровільному зливанню» існує не тільки в Україні. але і в інших неросійних республіках СССР, видно з таких фактів, як «вичищення» в 1959 році першого секретаря комуністичної партії Азербайджану, Мустафеєва, за якісь гріхи «в мовному питанні»; звільнення заступника голови ради міністрів Латвії, Е. К. Берклава, і разом з ним ряду інших за «постійне намагання спрямовувати розвиток республіки в напрямку національної обмежености і виключности»; звільнення ради міністрів Казахстану в 1962 році за «націоналістичні заяви».

Отже, знов таки, не об'єктивні, як твердив Маркс, фактори економічного розвитку ведуть до зливання націй в одне безклясове інтернаціональне суспільство, а суб'єктивна воля, сперта на силі органів Міністерства Внутрішніх справ — поліції, — групи людей — Політбюра російської комуністичної партії.

IV Закінчення

У рушійних силах історії важко з точністю відділити духову силу ідеологічної наснаги від практичних міркувань окремих людей. Нема сумніву, що у багатьох випадках ідеологія служить тільки як прикриття егоїстичних мотивів людей. А все ж ми схильні до погляду, що ідеологія є таки головною, вирішальною силою, що наснажує людей до великих духових зривів, до самопосвяти та жертви в ім'я ідеалу. Адже ніщо інше як висока ідейність спонукали чеського студента Яна Паляха спалити себе в знак протесту проти окупації Чехословаччини російськими большевицькими військами в 1968 році. Нема також сумніву, що й люди, які творили большевицьку революцію в Росії, були здебільша наснажені ідейною вірою в суспільну справедливість комуністичної утопії, хоч ця утопія і була нереальною та сповненою протиріч між теорією соціяльної справедливости та антисуспільною й антилюдяною мораллю у виборі шляхів для досягнення цієї справедливости. Вже в цих протиріччях гніздилися початки загнивання і викривлювання ідеології, в нагинанні її до зродженої практичним прагненням влади аморальности.

Іґнаціо Сільоне. якого ми цитували вище, порівнює творців большевиць-

кої революції до мисливців, які, вибравшись на полювання, самі подалися за зовом диких інстинктів і перетворилися у хижих звірів. У статті написаній після здушення совєтськими військами мадярського повстання в 1956 році, він цитує колишнього мадярського комуніста-сталінця Юліяса Гаєка: «Роками я вірив, що наш режім був соціялістичним режімом — навіть при всіх його відхиленнях і помилках, — але сьогодні я вже в це не вірю. Я не знаю, як соціологи назвуть систему, в якій нам довелося жити, але я знаю, що якщо йдеться про мене, то вона складалася виключно з відхилень без будьякого соціялізму (Гаєк має на увазі марксистський соціялізм). Яка моя думка про комуністичну портію, членом якої я був довгі роки? Вожді знищили її. Вона вже не існує». На думку Сільоне, навіть термін «радянський» вже не слід вживати для окреслювання большевицької системи в СССР, бо ж «фактично ради були знищені в Росії ще в 1920 році», а т. зв. радянські війська треба було б точніше називати «імперіялістичними російськими військами». Комуністична ж партія стала «тоталітарною установою у повному значенні цього слова», спертою на насильстві, брехні і обмані, а перед чесними й ідейними її членами стоїть тільки вибір або відмовитися самостійно думати і перетворитися у мовчазного виконавця її брехливих тоталітарних плянів, або відкректися від неї і виповісти їй війну.

Клясичний марксизм перетворився в російській практиці у покруча, якого власні батьки Маркс і Енґельс не пізнали б. Інша річ, що основні принципові заложення марксизму — діялектичний матеріялізм — звівши в нівець духову вартість людини, створили ґрунт для виникнення саме такого покруча, стали знаряддям у руках партійної б'юрократії — цієї нової пануючої кляси — проти поневоленої кляси робітничих і селянських мас. Ідеологія перетворилася в б'юрократичний циркуляр, засіб обману і, як каже Й. П. Стрейєр («Форейн Аферс», січень 1966 р.), «хоч деякі члени партії ще й займаються ідеологічною гімнастикою мозку, яка зовсім не є виявом їхнього глибокого ідейного переконання, то більшість членів партії є тільки кар'єристами, для яких марксистська доктрина є тільки «щитом для оборони їхніх вчинків і мечем проти противників».

Нічого дивного, що явне протиріччя між «ідеологією» і практикою партії мусіло привести, з одного боку, до повного ідеологічного збайдужіння навіть і серед комсомолу (тому то так часто чути тривожні заклики з Кремля про потребу «посилити ідеологічну роботу»), а з другого — шукання чогось нового, нових ідей. Це шукання, виходячи з протесту проти партійної б'юрократії й насильства держави над людиною, цілком природньо бере за вихідний пункт ідеали гуманности, людської свободи, соціяльної й економічної справедливости, а в Україні й інших неросійських республіках — також національної свободи. Зрозуміло також, що це шукання виходить у першу чергу з-поміж молодого покоління, бо ж така вже природа молоді — не жити тільки одним хлібом, а й духовими спонуками. Почавшись маленькими й несмілими струмочками ще кілька років тому, це шукання починає приймати вигляд щораз ширшого і глибшого потоку вільного думання і домагань свободи й справедливости. І ця наростаюча молода «антитеза» таки знищить колись «тезу» віджилої і збанкрутованої системи.

Д-р Денис Квітковський

ДО ГЕНЕЗИ СОС

(Продовження) [1])

II. Конференція За Здійснення Прав Людини в Буенос Айресі

3.

Після Міжнародної Конеференції Прав Людини в Тегерані я призбирав додатково досить поважну бібліотеку з ділянки конституційного й публічного міжнародного права; я рівночасно придбав собі деякі важливіші праці з ділянки прав людини, в тому й велике число документів ООН з цієї ділянки, і, на кінець, мені вдалося роздобути поважне число «советських» праць на повищі теми.

Хто слідкував за розвитком — ідейним і організаційним — руху в ділянці прав людини в рядах української спільноти поза рідніми землями, той напевно пригадає собі, що я був чи не одним із перших, який прилюдно, в пресі, виступив проти деяких наших «практичних політиків» з їх доктриною «політики, як мистецтва можливого», а тим самим з політикою, яка підносила **факти,** зн. фізичні доконані факти, до висот абсолютних вартостей і тим самим заперечували будь-яку вартість «доктрини ідей», цебто доктрини, що ніяка **фізична** сила не встоїться перед **силою ідеї,** якщо за цією ідеєю стоятимуть люди, одержимі вірою в справедливість ідеї.

Ідея, яка зродить віру й запалить нашу волю до чину — є незнищима. Ніяка потуга світу не встоялася, не перемогла ідею, яка кинула в бій за своє здійснення хоч і найменше число одержимих апостолів. Не встоїться перед наступом **ідеї до свободи,** — індивідуальної, національної і вселюдської — і наймогутніша тиранія світу. Не є і не буде тут виїмком і московський імперіялістичний «Советський Союз». Побудований він на брехні і брутальній фізичній силі, держиться він і далі на цих самих «принципах». А все людське, що не побудоване, не має свойого коріння у вічних ідеях правди, справедливости і свободи для всіх — є засуджене на смерть, скоріше або пізніше. Людей можливо арештувати, засуджувати, тортурувати, засилати й навіть мордувати й розпинати, але не можливо робити цього з ідеями. Ідеї навіть кріпшають, набирають непереможної універсальної сили, коли деякі з їх носіїв гинуть на шляху до їх здійснення. Ідеї безсмертні. В цьому ідея Свободи, в найширшому її розумінні, виявила себе в історії наймогутнішою силою. Вона не знає ані часу, ані простору. Її не затемнити найбільшими брехнями, не залякати ніяким терором, не поставити за ніякі тюремні ґрати.

В такій площині вівся мій досить довгий «діялог» на сторінках української преси з Андрієм Білинським і його учнем, д-ром Томою Лапичаком. Я свідомо перервав той «діялог», бо не доводив він до нічого. А. Білинський непохитно стояв — і далі стоїть — на позиції, що СССР є непереможною потугою, тому нашим єдиним мудрим, реальним і практичним політичним потягненням мусить бути — повне визнання **анексії** (так, анексії, це його термін) України Москвою і з позиції поневоленої нації, у формі мнимої Української ССР, намагатися вижебрати від Москви хоч якусь мінімальну уступку в користь, кажімо, української мови. Для нього ідея самостій-

---

[1]) Див. ч. 1-2 (253-254).

ної української держави була, і є, безнадійною утопією фантастів.

Залишивши «діялог» з нашими «політичними реалістами», я присвятив більше часу політично-правним студіям, особливо в ділянці **самовизначення народів,** як одної з основних тез чи засад прав людини. Широке поле відкрилося тут під час основніших студій різних документів під-комісії Прав Людини при Організації Об'єднаних Націй (ООН). Виявилося, що на цю тему написано багато наукових праць. Вразив мене особливо той факт, що, мабуть, більшість науковців і дослідників у ділянці прав людини або звичайно ігнорували цю ділянку у широкому пляні «вічного і справедливого миру в світі» під еґідою ООН у відношенні до СССР, або трактували її дуже поверховно — і то у світлі **писаної** Конституції СССР.

***

В ділянці прав людини найбільше місця присвячувано — і далі присвячується — справі «апартгейду» в Південній Африці, цебто справі ламання людських прав негритянського населення в Південній Африці. На цю тему списано тонни паперу, у формі протестаційних резолюцій, звідомлень різних комісій і навіть наукових праць. Провідну ролю в цій боротьбі за оправдані права негрів у Півд. Африці грав, очевидно, московський СССР, його «кочубеї» чи тепер «недбайли» та підяремні, сателітні держави. Але, як я уже згадував, крім скромних зауважень дослідників, про стан поневолення України і інших народів у новій московській імперії, під облудною назвою «Союзу Советських Соціялістичних Республік», ніхто не уважав за потрібне говорити або писати.

Щоправда, на тему колоніяльного поневолення України й інших «народів Росії» [2]) написали дуже багато так ми, як і інші поневолені Москвою народи. Але, за малими виїмками, наша анти - большевицька чи анти - московська література має звичайно пропаґандивний характер і тому несприємлива для чужинного світу. Будучи в Женеві в 1970 р., в довгій розмові з редакторами Міжнародної Комісії Юристів, на мій запит, чому вони так багато пишуть про «апартгейд» і нічого, або майже нічого, про переслідування в Україні, про ламання там елементарних прав людини, мені відповіли: «Бо ми не маємо для цього достовірних джерел. Наша пивниця забита матеріялами АБН, але все це пропаґандивна література й на ній ми не можемо базувати наших статтей. чи розвідок» [3]).

І цей факт був новим поштовхом для мене зробити щось, що видвигнуло б українську проблему на широкі води світової опінії як надзвичайно серйозну й поважну проблему, гідну уваги так наукового світу, як і заінтересування чужих державних мужів, середників комунікації (преса, радіо, телевізія) тощо.

Я не був, і не є таким наївним, щоб не здавати собі справи з колосальних труднощів, які стоятимуть перед нами. Я і сьогодні свідомий того, що недруги робитимуть усе можливе, щоб недопустити до того, щоб **українська проблема** стала **світовою проблемою** так як, наприклад, проблема «апартгейду», а свої сміятимуться з нового «українського дон-кіхота» або «непоправного мрійника». От, «Шлях Перемоги» (11 січня 1973 р.), наприклад, висміває факт створення «Світової Орґанізації Свободи», мовляв «ОУНм (цебто ОУН мельниківці), висунувши концепцію спільного фронту з комуністами на еміґрації і в Україні, поставила і ціль: спільно з щербицькими, маланчуками — русифікаторами Укра-

їни, і іншими зрадниками через фіктивний «парлямент» УССР — колоніяльний російський режим — добитися голосуванням російських ландскнехтів, зрадників народу — «виходу УССР з СССР»... За ці безвідповідальні, негідні, ба навіть злочинно - кримінальні твердження «Ш. П.» хай відповідає їх нечиста совість, а історія колись скаже своє слово.

В тій же статті «Ш. П.» висміваеться «цю нову фіктивну розбивацьку т. зв. Світову Організацію за Свободу Народів (з трьох людей! — «Ш. П.»), де сен. Юзик є головою якоїсь неіснуючої Ради».

Про «нову фіктивну розбивацьку» СОС писатиму в наступних рядках. На цьому місці тільки скажемо кілька слів про кпини, мовляв, що це за світова організація, зложена з усего трьох людей?!.. Дивно чути такий насміх від «принципіялістів» та «ідеалістів» з «Ш. П.». Для видвигнення певної ідеї, певної концепції, певної думки — **досить однієї людини.** Досить однієї людини, навіть якщо вона залишиться самітньою аж до кінця. **Не число важливе, але ідея.** Не число провадить ідеєю, але навпаки.

Носіями ідей були завжди одиниці, а не маси. І якщо ідея здорова, творча, — вона дуже часто переживає свойого творця і дає плоди аж після його смерти. І хоч уже старі римляни казали, що три людини можуть створити корпорацію, чи організацію, то для існування ідеї досить одної людини. До речі, історія навіть не знає великих ідей, які були б «колективним твором».

Ще завчасно говорити, чи ідея творення Світової Організації Свободи є такою великою, творчою і захоплюючою, що витримає іспит історії, але ще завчасно засуджувати й називати її «фіктивною» і «розбивацькою». Я вірю в неї. І боротимусь за її здійснення. Повірили в неї ще дві людини, як це стверджує навіть «Ш. П.» Якщо Бог допоможе і дасть здоров'я і сил, то приріканю ще за мойого життя сильно побільшити число тих, що вірують в ідею, яка лягла в основу Світової Організації Свободи.

4.

За допомогою добрих друзів, особливо за допомогою в останніх місяцях д-ра Василя Іваницького і його незабутньої Дружини, мені вдалося нав'язати діловий і дружній контакт з проф. прав, д-ром Едуардом Августом Ґарсією з Буенос Айресу (Арґентіна).

Д-р Е. А. Ґарсія не був прем'єром Арґентіни, але був він і є ще й сьогодні професором міжнародного й конституційного права, деканом правничого факультету в одному з університетів Арґентіни (1966 і 1970) та політичним в'язнем за часів диктатури Перона. Про свій досвід і свою боротьбу за права людини написав монументальну (800 сторін) працю, друге видання якої появилося 1971 р. в еспанській мові п. н. »Yo fui Testico — Antes Durante y despues de la segunda tirania» (Я був Свідком — Перед, Підчас і Після Другої Тиранії), Буенос Айрес, 1971.

Як професор — правник написав він цілу серію наукових праць, між ними: «Habeas Corpus» (1929 р.), «Підстави уряду» (1929),, «Усне Свідчення», 4 томи (1936-38), «Преліменарний Проєкт Міжнародного Договору про Оборону Людських Прав» (1951), Федеральні Інтервенції, «Охорона Людських Прав», — та багато інших.

Його «Прелімінарний Проєкт Міжнародного Договору про Охорону Людських Прав» був надрукований в журналі Палати Адвокатів Буенос Айресу, ч. 3, 1950 р., а один примірник цього проєкту він передав був особис-

то покійній п-ні Елеонор Рузвелт, яка в той час заступала ЗДА в Підкомісії Прав Людини.

Був під-секретарем Зовнішніх Справ Арґентіни і зараз після того (1956-58) іменований Амбасадором Арґентіни при Раді Організації Американських Держав. В роках 1957-58 д-р Е. А. Ґарсія був головою Організації Американських Держав.

Народжений в провінції Мендоза, де є велике українське поселення і яка нагадувала йому своїми степами й «ґавчами» — українські степи, проф. Ґарсія з приємністю і сьогодні твердить, що це є одною з причин, чому він так полюбив український нарід і його боротьбу за свободу.

На мій лист відбути в Буенос Айресі, столиці Арґентіни, Конференцію За **Здійснення** Прав Людини підчас відкриття там пам'ятника Тарасові Шевченкові, він відгукнувся негайно, даючи згоду очолити ту конференцію. Ми вже тоді порозумілися, що це буде свого роду перед-конференція, яка має поставити базу для створення світової організації прав людини на наступній Конфренції, рік пізніше, у тому ж Буенос Айресі.

Конференція Прав Людини в Буенос Айресі відбулася там дня 2 грудня 1971 року в готелі Сити Готел і була одною з головних імпрез в рамцях цілотижневих святкувань з нагоди відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові в цій столиці Арґентіни. Досить подрібний репортаж із цієї Конференції був друкований в тижневиках «Українське Слово» (Париж) і «Новий Шлях» (Вінніпеґ-Торонто). Тому тут присвячу більше уваги ідейно-програмовим заложенням запляннованої організації та їх практичним здійсненням.

Наголос Конференції був на **здійснення** прав людини, тому її назва була: Конференція за Здійснення Прав Людини. Я мав програмовий реферат, а всім учасникам, зрозуміло в першу чергу пресі, роздано обширніший мій елаборат в англійській мові п. н. **«Права Людини: Теорія і Практика»** 4). Ельборат цей мав 72 сторінки машинопису й 3 сторінки бібліографії. Головний наголос був на т. зв. СССР і на поневолені ним різні, колись державні нації, народи, а в першу чергу на Україну.

Основні заложення й ідейно-програмові засади, на яких мала б опиратися і гідно з ними діяти, нова організація, були такі:

В нашій боротьбі за привернення Україні її природних суверенних прав ми мусимо ставити наголос на **Україну.** Всякі союзи, об'єднання, спілки **тощо** з іншими народами, які находяться в подібному з Україною положенні, є не тільки добрі але конечні під одною умовою: не забувати лісу поза деревами. В нашій універсальній гуманності ми часто переставляємо **вартости й** пріоритети. Іншими словами, ми часто не бачимо України поза іншими поневоленими народами. А це неправильно — неправильно щонайменше в наших часах. **Національний інтерес** був, і є ще й сьогодні, рішальним чинником не тільки в політиці недержавних, але в першу чергу державних народів.

Це тим більше, що в справі України маємо до діла з одним з найбільших, а до того з одним з найбагатших народів не тільки Европи, але й світу. В додатку Україна, — у відміну до майже всіх колоніяльних народів, які здобули свою державну незалежність в останніх трьох декадах, — є **державною нацією,** з багатою історією і культурою. Україна має власну територію, власну мову — не має вона тільки своєї власної національної влади. Ото

ж, у боротьбі за державну незалежність України ми маємо до діла з нацією, яка має всі атрибути й усі права бути самостійною, ні від кого незалежною державою українського народу.

Виходячи з повищих заложень, ми маємо право, а **мусимо мати і мужність,** ставити питання державної самостійности України **незалежно** від інших поневолених народів. Ми за свободу для всіх. Але за **нашу свободу** мусимо, і будемо, боротися **ми і тільки ми.**

Другою засадою задуманої Світової Організації Свободи це ставлення наголосу на **українську націю,** а не тільки на українську людину. Майже всі наші Комітети Оборони Прав Людини **реагують** і протестують про ламання і нарушення людських прав **поодиноких індивідумів,** одиниць, забуваючи, що Караванського, Сороку, Осадчого, Мороза, Чорновола, Плюща тощо переслідує, карає і навіть духово та фізично нищить Москва не за якісь їх **особисті** злочини, але за те і **тільки за те,** що стали **вони речниками й оборонцями прав і свобід української нації.** Ото ж, є вони символами, або «апостолами», за словами В. Мороза, змагань і боротьби **української нації,** як найвищої вартости, а не речниками і борцями за якісь свої особисті інтереси.

Переслідування поодиноких наших людей в Україні не є байдуже Світовій Організації Свободи. Вона п'ятнуватиме всі нарушення і ламання прав і свобід української людини, **як одиниці;** але ці п'ятнування повинні служити у першу чергу як доказовий матеріял в **загальній злочинній схемі Москви повної ліквідації української нації,** як історично-культурної і політично - незалежної нації. Ставка Москви поставлена на знищення української нації, втоплення її у московському морі тому, в очах Москви поповнюють «злочин» всі ті українці, які протиставляться цій народовбивчій політиці Москви.

Тому нова Світова Організація Свободи не є, і не сміє бути, тільки **реакцією** на певні злочинні потягнення Москви, не тільки — і не так — оборонцем поодиноких людей, але **постійною інституцією,** яка матиме завдання допомогти **українській нації** здобути свою національно - державну суверенність. **Посередньо** СОС буде боротись за такі ж права й свободи й інших поневолених ще народів. Завдання СОС є загально - національного характеру і перманентні.

Боротьба за свободу — це, мабуть, відвічне змагання одиниць і народів. І помимо дуже гарних **паперових** деклярацій і законів, вона буде й далі потрібна, бо завжди найдуться одиниці й народи з загарбницькими, кримінальними інстинктами й інтенціями [5]).

Тегеран — це був експеримент і досвід. Буенос Айрес — це вже краще продумана концепція нової організації свободи. В Тегерані ми бачили, що на світі є дуже багато висококваліфікованих і високопоставлених осіб, для яких право і закон мають не тільки притягаючу, але децидуючу силу. Тому третьою ідеєю, яка лягла в основу СОС була **ідея права і закону.**

Ми дуже часто нехтуємо силу права і закону. Це і не диво. Ми ж — і наші діди та прадіди — виросли в державних системах, в яких або не було закону взагалі, або, якщо й був, то тільки для замилення очей наївним, особливо «ученим», які не вміли бачити **дійсности** поза писаним законом. Тому хоч ми, на еміґрації, і шануємо та вихвалюємо собі права і закони держав, у яких поселилися — у відношенні до України, де право і закон є тільки «для експорту», ми звикли покликатися, у наших змаганнях за свободу України, тільки на наші «історичні права» й на кривди, та несправедливості, які нам діяв, та ще і тепер діє, наш

окупант — загарбник. Наш підхід до боротьби за свободу України має сентиментально - плаксивий характер. Тому й висліди нашої боротьби «гідні сліз».

В боротьбі за свободу України є, на мою думку, два основні шляхи: **активна революційна** боротьба, або боротьба, побудована на **праві і законі.** Оба шляхи, чи ліпше оба засоби не тільки не виключають себе, але радше доповнюють. Алжірці колись у своїй визвольній боротьбі проти Франції, а араби тепер проти Ізраїлю, наприклад, вибрали перший шлях, — шлях революції і терору, не занедбуючи у певній мірі і другого, правного шляху. Не нам диктувати, яким шляхом має прямувати до свободи українська нація на рідних землях. З того, що знаємо, ніхто з еміґрації не заохочує офіційно до революції український нарід на рідних землях. Але уважаємо злочинною роботою і тих наших еміґрантів, які хочуть переконати всіх і вся за всяку ціну, що всякий спротив окупантові в Україні є не тільки зайвий, але і шкідливий, проповідуючи в заміну «безумовну лояльність супроти большевицького режиму, ідеології і партійної програми» (див. А. Білинський в газеті д-ра Т. Лапичака «Українське Життя» 28 січня 1973 р.). Хай український нарід на рідних землях рішає самий для себе, який чи які шляхи є найкращі для здійснення його змагань, за національну й особисту свободу. Еміґрація мусить шукати своїх шляхів цієї боротьби, маючи завжди на увазі, що **тут і там, ми є одною, великою, нероздільною родиною.** І як усяка гармонійна, добра родина, ми найдемо спільну мову, мову душі й серця, бо цієї мови не в силі здусити й заперечити нам ніяка тиранія.

Без огляду на те, якими шляхами ітиме і якими методами користуватимеся українська визвольна боротьба в Україні, ми дійшли до переконання, що тут на еміґрації, ми повинні базувати, опирати це наше визвольне змагання на **право** у найширшому розумінні цього слова.

Після другої світової війни питання прав людини, питання права народів на самовизначення, питання заборони расової дискримінації, питання заборони всякого рода ґеноциду (культурного або фізичного народонищення) тощо набрали такої сили в **світовій опінії,** що і найбільші тиранії не відважуються уже заперечувати їх. Тому було б немудро, ба навіть шкідливо, нехтувати собі цими основними правами і свободами людини, навіть якщо вони мають тільки декляративну силу. Загальна Декларація Прав Людини стала свого рода Біблією, «Новим Заповітом» нашої доби. На її основі ухвалено цілу серію міжнародних договорів. В її дусі прийнято цілу серію конституцій у різних державах. Міжнародне право перекреслило цілу серію дотеперішніх норм, як незгідних з новим «духом часу» і на їх місце видвигнуло нові правні норми, допасовуючи їх особливо до цілої серії декларацій, резолюцій і міжнародних договорів, ухвалених новим Світовим Парляментом — ООН, — підписаних і ратифікованих чи не всіма державами світу.

Скажете — все це на папері тільки. Але за цим «папером» стоїть, повторюю, **світова опінія,** без огляду на те, чи переводять це «нове право» в життя малі й великі держави, чи ні. **Штурмувати світову опінію** в ім'я засади прав людини і народів, вчити великих і малих шанувати свій підпис під цим новим законом — це наше найперше завдання, бо **для нас** — «гнаних і голодних», бездомних і бездержавних, переслідуваних і граблених навіть у власній хаті — був подуманий цей «новий праведний закон».

В самій правній нормі не має фізич-

ної сили. Її сила і вага лежать у тих вселюдських вартостях, що їх ця правна норма намагається вщепити в людські душі, в людські серця. Держави мають свої виконавчі органи — поліцію, військо, — які примушують своїх неслухняних громадян фізичною силою повинуватися правовим нормам і законам. Не мають такої сили недержавні народи, речники та «апостоли» нових революційних ідей свободи для всіх. Але одні і другі перемагають, — одні за поміччю фізичного примусу, другі внутрішньою **етичною силою,** проповідуваної ідеї, яка носить у собі вселюдські вартості.

Живемо в добі, в якій людина, в тому і цілі народи, починають мати тільки економічну вартість. Наша доба починає чимраз більше занедбувати духові вартості й на їх місце ставити мамону. Маркс і Ленін заперечили Бога, Гітлер висунув на кін історії тезу чи концепцію «лебенсравму» (життєвого простору) для «покликаного народу». Сьогодні державні мужі великодержав висувають «великопростірну» концепцію, зн. концепцію, на основі якої світовий лад мусить бути побудований за принципом великопростірних економічних просторів, без огляду на те, чи та чи інша менша нація бажає собі жити в тому великопростірному комплексі. В цю категорію великодержав входять СССР, ЗДА, а згодом і Китай, Японія та «об'єднана Европа» на базі Спільного Европейського Ринку.

Це факти, з якими мусимо числитися. Але це не означає, що ці факти мають бути законом нашого життя. Теорії великопростірности ми мусимо протиставити теорію свободи народів і гідности людини. Якщо людина не бажає перетворитися в економічну вартість, вона мусить стати в обороні своєї людської гідности, в обороні свого права улаштувати так своє життя, як цього вимагає її творчий, свободолюбний дух. І вона виграє.

Бо не забуваймо, що за всіма великопростірними теоріями стоїть завжди одна певна нація з її національним інтересом, як порядкуючим і рішальним чинником у такому великопростірному «лебенсравмі». Залишаючи хвилево з боку «Европейську Економічну Спільноту», бо це покищо дуже цікавий експеримент **вільних, державних** народів, та рівночасно не висловлюючи свого погляду щодо майбутньої ролі на світовій арені червоного Китаю і Японії, нам уже сьогодні повинно бути ясно, що рішальну ролю в перебудові світу гратимуть якийсь час т. зв. СССР і ЗДА.

І Америка і Росія мають ту саму **загальну** мету: забезпечити за собою величезні простори нашої земної кулі й найти свого рода модус вівенді на рештках нашої землі, які залишуться поза їх сферою впливу. Але і тут є велика різниця в **підході** і в остаточному результаті обидвох потуг: Америка шукає ринків збуту для своєї величезної індустрії; Росія — в додатку до ринків збуту — хоче перетопити в свойому горнилі мільйони вільних колись народів, відібрати їм їх землю, їх душу, вбити в них їх національну самостійність і, на їх руїнах, здвигнути «Третій Рим» російського народу. В ім'я власного національного інтересу, Вашінґтон не тільки потуратиме цій російській імперіялістично - шовіністично - расистичній політиці, але навіть сприятиме їй. З бізнесової точки зору є економічніше мати до діла з одною великою державою, ніж із серією малих держав. Це тим більше, що Америка є «суперпотугою», якій хвилево не страшна ніяка інша потуга.

А людські права? **Це справа тих, що** їх не мають. І цю гірку правду ми повинні мати завжди на увазі у наших

змаганнях за основні права людини, за гідність, за свободу. В цих змаганнях нашим великим союзником є право і справедливість нашої справи. Ми не сміємо ніколи спускати з очей цього правно-етичного моменту, бо це наш **єдиний вірний союзник.**

Брутальна, фізична сила і далі рядить світом. Але якби це парадоксально не звучало, сила права й правовости, в тому й сила етики, сила моралі є й далі домінуючими факторами в душі людини, в душі народів, в душі цілого людства. Всі міжнародні злочини діються під покровом та в ім'я права й справедливости. Всі сьогоднішні імперіялістичні війни — явні і скриті — ведуться в ім'я «визволення поневолених націй» або в ім'я їх «права на самовизначення». Мільйони народів находяться сьогодні в неволі також в ім'я якоїсь великої ідеї — в ім'я будови раю на землі у формі «комуністичного суспільства», наприклад. В ім'я «гуманітарної соціялістичної чи комуністичної ідеї» Москва поневолила брутальною силою Україну й інші «суверенні совєтські республіки», а недавно танками заставила мовчати і «благоденствувати» в своїй перебудованій на червону тюрму народів — східніх німців, поляків, мадярів, чехів... В останньому випадку — Чехословаччини — видумано «доктрину Брежнєва», мовляв військова інтервенція в Чехословаччині відбулася в ім'я «рятування» чехо-словацьких народів і його «соціялістичного ладу» перед загрозою «капіталістичних імперіялістів». Це була брехня. Але цю брехню вбрали в шати гуманізму й надали їй сили «соціялістичного закону».

Бо в московській імперії, або «тюрмі народів», як називав її сам Ленін, — щоб згодом перетворити цю імперію в ще гіршу тюрму народів, — усе іде «по закону», як влучно схарактеризував її уже Шевченко. Але цей «закон» — це облуда. І в святому гніві Пророк України питав московських гнобителів-лицемірів:

По закону апостола
Ви любите брата?
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу,
Та й лупите по закону...

Це гірка, сувора дійсність. Тому нашим завданням є, з одного боку, здирати маску з лиця всяких міжнародних лицемірів, а з другого, боротися за те, щоб закон був дійсно законом — праведним законом. Бо якщо й найбільші лицеміри - тирани уважають за конечне прикривати законом свої ганебні вчинки, свої злочинні пляни й наміри, то це значить, що **закон і право не втратили свою внутрішню етичну силу.**

І тому ми в нашій визвольній боротьбі, побіч інших засобів і методів, повинні класти основний наголос на **наше право** бути самостійною, ні від кого незалежною державою. В цій ділянці нашої боротьби ми повинні покликатися на цілу серію міжнародних деклярацій, резолюцій, конвенцій, договорів тощо. Ми повинні вказувати на ламання цих міжнародних актів і рівночасно домагатися їх повного і беззастережного **здійснення.**

Побіч міжнародних правних документів, на чолі з Універсальною Деклярацією Прав Людини, ми повинні домагатися пошанування і строгого переведення в життя конституційних постанов Конституції СССР і Конституцій «суверенних радянських республік». За це борються наші брати й сестри в Україні.

Ставлячи на такі тверді, законні основи наші визвольні змагання, ми легше дістанемося до **сумління світової опінії.** Справедливість нашої справи,

— опертої на міжнародному праві і законі, особливо на міжнародних документах — у формі деклярацій, резолюцій і конвенцій, ухвалених **світовим парляментом** (Об'єднані Нації), підписаними і ратифікованими всіма членами ОН, в тому й СССР, — найде не тільки симпатію, але й зрозуміння світової опінії, в зв'язку з тим і піддержку великих особистостей нашого не цілком ще здеморалізованого світу. Останні події на світовій арені доказали, що світова опінія має свою питому вагу і в СССР. Вона ж бо скидає маску з лиця «миролюбної» і «гуманітарної» Москви. А без цієї маски — їй не проповідувати «світового комунізму» й «братерства народів».

Здобувши світову опінію справедливістю нашої справи, ми напевно здобудемо для цієї нашої справи і своїх байронів (Байрон — англійський поет, який брав участь у боротьбі за свободу Греції та Італії) та лафаєтів (Лафаєт — французький політичний діяч і генерал, котрий у рр. 1775-78 брав участь у війні за незалежність ЗДА)

І це є одно з основних завдань Світової Організації Свободи.

---

²) Терміи уживаиий Леніном у його «Декляраціі про Права Народів Росії» з свідомим пляном вказати на те, що, мовляв Україна й іиші народи, поневолені царською Росією, є «окремими иародами», то все ж таки є вони рівночасио «иародами Росії». Ми створили термін «ие-російські народи». і хоч тим самим заперечили твердження, мовляв ми є «народом Росії», то все ж таки і ця неґація иосить у собі нездорове зерно якоїсь иашої спорідненості з Росією. Поляхи, чехи, румуни не називають себе «не-російськими народами», хоч, иаприклад, поляки були довго під Росією і тим самим мали б «право» називати себе «неросійським иародом». І ми повинні позбутися цього терміну як ненаукового й політично шкідливого для нас.

³) Після появи «Лиха з Розуму» В. Чорновола, «Інтернаціоналізм чи Русифікація» І. Дзюби та інших праць в українській та в інших мовах, так в органі МКЮристів, як і в працях інших дослідииків в ділянці прав людиии українська визвольна проблематика найшла досить повжне і почесне місце.

⁴) В нас немає устійненої термінології для англійського терміну «Гюмен Райтс». Тому вживаємо терміну «Права Людини» або «Людські Права» (Деклярація). Термін «людські права» мабуть досконаліший тому, що дехто з наших публіцистів і науковців інтерпретує права *людини* буквально, мовляв, у поняття «права людини» не включається і право націй чи иародів иа всі ті права й свободи, які проголошено в Декляраціі Прав Людини. Особливо, кажуть ці теоретики (очевидно в першу чергу *наші* ж), Деклярація Прав Людини не включає в собі права націй на державну самостійність, на самовизначення. Це твердження не витримує критики особливо у світлі наступних декляpацій і трактатів ООН, які, на базі Декляраціі Прав Людини, уже специфічно зачислюють право на державне самовизначення націй і народів, до числа основних прав і свобід людини. Тому, уживаючи терміну «права людини» я включаю в це поняття також і нації, народи, ба навіть різні групи чи племена, які хочуть користуватися правами і свободами проголошеними в Загальній Декляраціі Прав Людини.

⁵) І тут лежить чи не основна різниця між СОС та різними іншими комітетами Прав Людини, в тому й т. зв. «Комітетом Діфенбейкера» в Канаді. Це свого рода «ад гок» комітети для біжучих справ, в тому в першу чергу з метою негайної оборонни *конкретних* осіб СОС подумана як перманентна, постійна організація з наголосом на *здійснення* права *націй* на державну суверенність. Поодинокі випадки нарушення прав людини є для СОС тільки *доказовим матеріял*ом у її змаганні за повну й беззастережну свободу націй і народів. Т. зв «Комітет Діфенбейкера» займається тільки поодинокими конкретними нарушеннями прав людини в Україні. Маючи це на увазі, СОС і «Комітет Діфенбейкера» радше *доповнюють* себе, чим виключають або конкурують між собою.

Ф. Кордуба

ФІКЦІОФІКСАЦІЯ ІСТОРІЇ СССР

З приводу 50-річчя установлення СССР появилося багато публікацій у гарному типографічному оформленні. Одною із таких публікацій є книга п. наг. **«Многонациональное советское государство»,** Политиздат, Москва 1972. Ця книга опрацьована колективом 10-ох наукових співробітників Інституту марксизму - ленінізму при ЦК КПСС і його філіялів, під керівництвом М. І. Куличенка. На 430-ох сторінках публікації обговорено окремими розділами наступні проблеми: 1. Утворення і розвиток СССР; 2. Розквіт і наближення націй, народностей; 3. Совєтський народ — нова історична спільнота людей; 4. Міжнародне значення досвіду КПС у вирішенні національного питання. Ця книга є призначена передусім для наївних прихильників СССР на Заході.

У книзі багато сфальшованих історичних фактів, між ними, самозрозуміло, немає найважливішого, а саме: фактично В. І. Ленін перебрав спадщину царської імперіяльної політики, намагаючись розгорнути її у гльобальному масштабі під гаслом «світової революції пролетаріяту всіх країн». Він також започаткував большевицький естаблішмент терору, нищення усього, що тільки сприяє пошані людської гідности, водночас тактикою «самовизначення» неросійських народів кол. царської Росії урятував розчленування імперії на самостійні національні держави. Отже В. І. Ленін є послідовником російського імперіялізму, замаскованого гаслами Маркса «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!».

Згадана публікація є одним із документів не тільки пофальшування історії постання СССР, існування «суверенних» і «автономних» союзних республік, але також джерелом багатства мітів і фікцій компартії СССР. У нашій статті звернемо увагу передусім на фікціофіксацію історії в СССР, та на деякі особливого значення історичні фальшівки в цій книзі.

Вище затитулована книга написана згідно з мітом про науковість большевицької теорії і фікціофіксації історії. У всіх наукових закладах СССР, починаючи від неповної середньої школи, а кінчаючи Академією Генерального Штабу, вже закорінене впевнення, що істмат (історичний матеріялізм) і діямат (діялектичний матеріялізм) є абсолютною істиною, це постійно повторюється на всі лади з гіпнотизуючою впертісю. У Маркса сказано:

«Подібно до того, як філософія находить у пролетаріяті свою матеріяльну зброю, так і пролетаріят находить у філософії свою духову зброю».

Під час редагування книги автори колективу стисло придержувалися наступних директив Сталіна:

«Теоретичні основи марксизму-ленінізму — діялектичний і історичний матеріялізм, видержали всесторонню перевірку на ділі Великої Жовтневої Соціялістичної Революції і побудови соціялізму в СССР. Цей світогляд закріпився на одній шостій частині земського простору. Навчання діялектичного матеріялізму всесильне і вірне тому, бо дає правильне розуміння закономірностей розвитку об'єктивної дійсности. Тільки революційний світогляд марксистської партії можливо промостити у змисл історичного процесу і формувати бойові революційні лозунги».

Міт про наукову повноцінність большевицької теорії є реальний, жи-

вий, діючий від самих початків 1917 р. по сьогодні. Він є одним із психологічних засобів большевицького режимного естаблішменту. Тому сучасна большевицька інтеліґенція, у більшості знає діямат і істмат, і на елементарні зауваження відносно його навчання має уже готові, вивчені терміни для оборони. Важливість міту в науковості марксизму-ленінізму дуже велика. Він служить для теоріобразних обоснувань політики компартії в усьому духовому житті цілої країни, та є заборолом проти будь-якої вільної думки, яка проходить тільки тим шляхом у сфальшованому змісті. На цьому. з примусу побудована підстава большевицького духового життя, яке вщерть заповнене обманом, фальшом і терором. До міту треба ще додати вибуялий великодержавний російський шовінізм, і за інтерпретацією китайців також соціялістичний імперіялізм, які є головними стимулюючими факторами безперебійно динамічної експансії у глобальному аспекті.

Коли йдеться про фікціоналізацію історичних наук, — це заторкує не тільки проблему фальшування історії у загальному, але зокрема історію інших націй і народів в СССР. Фікціоналізація в історичних науках в СССР вже обдарована панівною олігархією правами не тільки до вподоби інтерпретувати і толкувати окремі історичні події, але також фальшувати історичні факти, підмінюючи дійсні історчні факти цілеобразними мітами і фікціями. У висліді фікціоналізації історичних наук в СССР уже перероблено, сфальшовано багато періодів історії, створено нову, фіктивну історію. для задоволення цілеспрямованості компартії. Головна мета: насвітлити події минулого думаними фікціями-сегендами, об'явити минуле не пройдешнім і не минулого минулим. У цьому відношенні на особливу увагу заслуговує повне сфальшування історії України й інших народів у системі СССР. Цілеспрямованість фікціоналізації історичних наук в СССР подвійна: поперше пропаґандивна — насичування публичної опінії в СССР ложним уявленням про історію написану т. зв. буржуазними націоналістичними історикамп, щоб тим чином «науково» виправдати «історичну правду» большевиків: подруге — запобігавча — заборонити всім, що займаються історією та намагаються установити об'єктивну історичну дійсність минулого, придержуватися історичної правди.

Автори першого розділу «Утворення і розвиток Союзу ССР» вище зацитованої книги — М. І. Куличенко і В. Е. Маланчук обосновують утворення СССР наступним:

«... На протязі віків між народами Росії прокладувалися тісні економічні, політичні і культурні пов'язання, закріплені спільною боротьбою проти експлуататорів внутрі країни і проти чужоземних наїзників. Склалось розподілення спільного зусилля між центром і національними окраїнами, між самими окраїнами».

Таким чином вони допустилися фальшування хочби історії України, бо на протязі Гетьманської держави від 17 до 18 ст., яка була твором українського народу не приходиться говорити про «прокладування тісних економічних, політичних і культурних пов'язань» з Росією. Український народ очолений гетьманами боровся за збереження суверенности проти аґресії Росії. Ця безперебійна боротьба тривала до ліквідації Запорізької Січі 1775 р. та знищення тієї автономії, якою користалася Україна в 18 ст. Ліквідація Запорізької Січі в 1775 р. не була несподіваною, а була тісно пов'язана з загальною політикою уряду Катери-

ни II. Після ліквідації Запорізької Січі Україна стала колонією Росії, отже починаючи від другої половини 18 ст. український народ фактично був поневолений Росією, позбавлений будь-яких прав самостійного економічного, політичного й культурного розвитку. Поневолення тривало до проголошення Актом IV-го Універсалу 22. I. 1918 р. Української Народньої Республіки. Ці історичні факти автори промовчують, отже тим-то свідомо допустилися фікціофіксації історії стосунків між Україною і Росією. 3-го березня 1918 р. уряд Російської ССР підписав мировий договір у Бересті, на підставі якого визнав де факто існування Української Народньої Республіки. В листопаді 1918 р. після розпаду імперій Австро-Угорщини і Німеччини, договір із Берестя був зламаний урядом Російської ССР, який силами Червоної Армії і ґвардії рішився ліквідувати самостійність українського народу. Таким чином В. І. Ленін не зрезигнував із колоніяльної політики супроти України та інших народів. Автори цитують слова Леніна в цій справі:

«Економічний розрахунок, однаково як інстинкт інтернаціоналізму і демократизму вимагають скорішого наближення і злиття усіх націй у соціялістичній спільноті» (В. И. Ленін. Полн. собр. соч., т. 30, стор. 121). І далі: «Скоріше пригнічувані народи самі не захочуть відділюватися передусім із економічних причин, і **«потягнуться»** до союзу з більш передовою російською нацією».

Повищі цитати повністю розкривають цілеспрямовану стратегію В. І. Леніна, яка була націлена до одної мети — зберегти цілість імперії. Щоб досягнути намічену мету, Ленін висунув програму національного питання, якою запевнив усім націям права на самоопреділення, їх рівність, інтернаціональний характер та інші національні благодаті в тісному об'єднанні трудівників усіх національностей в боротьбі за перемогу соціялістичної революції і встановлення диктатури пролетаріяту. Усі запевнення Леніна дані народам з бувшої російської імперії, були звичайною фікцією, бо їх він сам після жовтневої революції не здійснив. Автори подають багато цитат із казуїстики Леніна відносно розв'язання національної проблеми коротко після революції, які можна звести до одної великої фікції, бо фактично дослівно нічого не було здійснене ані ним, ані його наслідниками. Отже гасло Маркса «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» було мобілізуючим маси, яких Ленін потребував, щоб зберегти цілість імперії. Цим гаслом Ленін зреволюціонізував найперше російський пролетаріят і дрібне селянство, які організували червоні ґвардії та водночас розклав багатотисячну царську армію, із якої негайно большевики організували Червону армію, як інструмент для здійснювання імперіяльної політики під знаком червоної зірки. Отже передусім Росія була країною геополітичного і духового розвитку большевизму, який силою поневолив усі народи з кол. російської імперії. Цей факт автори самозрозуміло промовчують, зате на стор. 15-ій вони вперто обстоюють свій погляд: «... соціяльне і національне визволення народів могло здійснитися тільки під знаменем пролетарського інтернаціоналізму». Також цитують вони Маркса, що «національне питання може бути поступово й до кінця вирішене тільки соціялістичною революцією».

Прогнози не здійснилися, бо большевицька соціялістична революція не розв'язала національного питання, воно дальше залишилося складною проблемою багатонаціональної імперії СССР. Цієї проблеми не зможе розв'язати ані казуїстика Леніна, ані різ-

ні маневри компартії СС. Автори своєю фікціофіксацією історії і казуїстикою Леніна не переконають нікого в тому, що, наприклад, українська СССР є суверенною державою! Суверенність деяких союзних республік та автономність деяких районів в СССР, це звичайні фікції, бо політична дійсність на протязі 50-ти років існування СССР була й, залишилася діяметрально протиставною повному розумінні як суверенності так і автономності. Всі народи в совєтській імперії, за вийнятком російського, є далі поневолені, живуть у підколоніяльному положенні; їх інтелігенція, яка змагає до покращання долі власного народу, є переслідувана й запроторювана до домів для божевільних або в'язнена по тюрмах і засилана до концентраційних таборів. Найкращим доказом того, якою «суверенністю» користується Українська ССР є масові арешти діячів української культури тільки за це, що вони обороняли культурні і людські права українського народу.

Не краще положення у Прибалтиці, Закавказзі, в Середущій Азії та в інших «автономних» областях ССР. Усі народи СССР, крім російського, живуть під безперебійним тиском русифікації і насильної денаціоналізації. Все це автори називають «добровільне злиття культур неросійських народів», що також є звичайною фікціофіксацією історії. На стор. 24-ій автори дослівно ствердили істину: «... Російській робітничій клясі належить рішальна роля у наближенні народів у будівництві многонаціональної Совєтської держави. Під керівництвом партії він розгромив до кінця усю систему національного гніту і нерівности і здобув повагу й признання трудівників усіх національностей»... Про «розгромлення до кінця усієї системи національного гніту» говорити не приходиться, бо сама життєва дійсність заперечує цю фразеологію. Це також є нічим іншим як тільки фікціофіксацією історії. В історії СССР на протязі 50-ти років ані на хвилинку не зникав національний гніт усіх народів, крім російського. Він деколи зменшувався, а найчастіше посилювався, зате ніколи не зникав. Мабуть немає ані одного народу в СССР, діячам якого не приписувано «буржуазного націоналізму», від якого то нап'ятування є звільнений тільки російський народ. Росіянинові дозволяється бути великодержавним шовіністом і буржуазним націоналістом. За це росіянина не арештовують і не судять. Вершком фікціофіксації у розв'язці національної проблеми в СССР треба вважати наступний пасус із Програми КПСС: «Досвід СССР доказав, що тільки перемога соціялістичної революції дає всі можливості і умови для подолання усякого національного гніту, для добровільного об'єднання свобідних і рівноправних націй і народностей в одній державі». (Програма Комуністичної Партії Совєтського Союзу. Москва, 1971, стор. 18).

Не меншою фікцією є й те, що «Конституція Російської СФСР, — прийнята Всеросійським з'їздом Рад в липні 1918 р. — закріпила право націй на самоопреділення, на розвиток національної державности, рівність і суверенність націй, федеративні основи побудови РСФСР». Автори стверджують, що «перша Совєтська Конституція послужила за зразок для конституцій Української ССР і Білоруської ССР в 1919 р., Азербайджанської ССР 1921 р., Вірменської ССР і Грузинської ССР 1922 р. Напрошується питання, яку користь мають народи цих республік? Відповідь одна — жадну! Бо всі права, надруковані в конституції, залишилися мертвими, бо ані один

із згаданих народів не має ніяких сприятливих можливостей, щоб цими конституційними правами користуватися. Усі ці конституції призначені хіба на експорт, є звичайними фікціями. Також нова Конституція, прийнята 8 Всесоюзним з'їздом Рад в грудні 1936 р. не покращала положення неросійських народів, навпаки Сталін у 30-их роках, зокрема в Україні, перестріляв українську інтелігенцію, а скоріше — в 1933 р. дуже сильно підірвав штучним голодом українське селянство. Незважаючи на конституційні права, в Україні був переведений геноцид на українському народі. Про це автори самозрозуміло не згадують ані одним словом. Цей період трагедії українського народу також належить до історії СССР, але про нього немає конкретних, ні фіктивних історичних даних у радянській історіографії.

І на закінчення цього критичного огляду ще одна цитата-фікція із вище затитулованої книги: На стор. 80 надруковано: «... Постання на соціялістичній основі Союзу СССР, у свою чергу, відограло першорядну ролю в закріпленні і розвитку радянського суспільства, в постанні совєтського народу як нової історичної спільноти людей». Головним чином тут йдеться про морально - політичне об'єднання «совєтського народу». В загальному поняття «совєтський народ» є фікцією чистої води. Вона є стисло пов'язана з мітом побудови соціялізму. В СССР немає, згідно з цим мітом, антагоністичних кляс, а є тільки дружні кляси робітників, селян й інтелігенції. Інтелігенцію за марксистською клясифікацією в СССР уважають не клясою, а прибудівкою між клясами. Морально-політичне об'єднання «совєтського народу» зображується у факті (повністю фіктивнім) існування бльоку комуністів і безпартійних і в картині совєтських виборів, в яких бере участь 99 відсотків виборців і 99 відсотків голосує за один тільки бльок. Картина поголовної участи у виборах є пов'язана з поліційними заходами. Однодушність голосування запевнена тим, що є тільки один кандидат, якого ім'я надруковане на виборчому бюлетені. Виборцеві залишається тільки одно завдання, цей бюлетень вкинути до урни. Отже совєтські вибори — це комедія, якій підпорядковуються покірно виборці, щоб себе не наразити на шикани. Але напрошується питання — коли в СССР є морально-політична об'єднаність «совєтського народу», чому компартія і держава вдержують колосальний державний апарат безпеки, чому по тюрмах і лаґерах держать мільйони громадян, чому запроторюється інакшедумаючих громадян до умово хворих закладів, чому все ще далі існують каторжні закони про труд і охорону колхозного майна перед колхозниками, чому пропаґанда провадить безупинну боротьбу з метою розкрити ледарів, крадунів, прогульщиків та ін. — всі ці питання в СССР відкрито піднімати неможливо й небезпечно. Отже фікція морально-політичного об'єднання обоснована на пасивності населення СССР супроти панівної олігархії. Таке захования має — це вислід дресури, це звичайний рефлекс на всесильний терор. Однак у цій мовчанці скривається дуже велика й небезпечна сила протидії, тому недоцінювання або іґнорувати її було б ще більшою помилкою. Під час німецької окупації із морально-політичного об'єднання «совєтського народу» не залишилося навіть сліду! Про це автори книги мовчать, що не свідчить про це, що вони в цій матерії не є докладно обізнані!

Юрій Артюшенко

ДЕРЖАВНІ ТРАДИЦІЇ — ДЖЕРЕЛО СИЛИ

Державно-визвольна боротьба української нації продовжується й далі під знаком останньої нашої державности, що зродилася на ґрунті державних традицій наших попередніх історичних діб. І ми повинні ясно усвідомити, які для нас із того випливають висновки. Бо не тільки ми, але й увесь західній світ повинен ясно знати, чим волелюбні народи є обтяжені перед Українською Державою, яка була речником і оборонцем не тільки своїх власних духових цінностей, але й цінностей усього культурного світу.

Та найперш ми самі повинні собі усвідомити те, що державні традиції є джерелом нашої сили, бож з них завжди зроджувалися вартості нашого життя. Про це свідчать історичні пам'ятки ще з княжої доби, як то, напр., в літературі «Поучення князя Володимира Мономаха», в мистецтві мозаїки в Михайлівському монастирі в Києві, побудованім Ярославом Мудрим тощо.

Через те, що в духових основах державних традицій лежать народні вірування й народна творчість, що в своїй синтезі творили самобутню українську духовість, то духова й матеріяльна культура розвивала в усіх секторах українського життя оті особливості, питоменні українським державним традиціям і національному характерові. Тому, як ми вже писали, державні традиції не раз ставали кушем рятунку на краю провалля, на краю падіння в безодню небуття. Того дехто з нас не усвідомлює собі холодним розумом ще й сьогодні.

З державних традицій попередніх державних періодів зродилися й державні Акти 22 січня 1918 і 1919 рр., що на них спирається ота Державна Конституція, в якій корениться священна законність української державної нації й за яку український нарід пролив багато крови й поклав багато жертв.

Та, на жаль, як ми писали в статті «Не спалюймо державного прапора!» на сторінках «Нового Шляху», з 7 квітня 1973 р.:

«Проголосивши без будь-якого впливу Акти 22 січня 1918 і 1919 рр. український нарід утворив Державну Конституцію на основах правних норм і священної законности української державної нації. За тією Конституцією всі національні меншини мали такі громадянські права, яких не давала конституція жадної з тодішніх держав. І загальновизнаним символом та уособленням цієї конституції, як і інших українських державних атрибутів нашої доби був і є державний прапор Української Народньої Республіки.

Та кожен з нас, стоячи перед жертівником України, у своїй нестямі готовий спопелити той державний прапор, під яким ми всі разом стоїмо, і то в переконанні, що Україна хоче цієї найдорожчої жертви від нього. Зокрема ж готові це зробити ті, які не усвідомлюють собі, що громадянські права для українців в СССР є похідною від головної напрямної — русифікації.

Вже більше як півсторіття ми з своїм державним прапором блукаємо по чужих суходолах, поза морями й океанами світу та сваримося з приводу розбитих нами «скрижалів» нашого спільного «вірую»; з приводу Універсалів розгублених по шляхах мандрів; та з приводу роздертої на шматки на-

шої Державної Конституції.

Коли ж і прийде серед нас отверезіння та зникне запоморочення від мінливих політичних вітрів і хтось схоче закликати нас до спільної розмови, то його голос пролунає, як у безлюднім степу від краю до краю без відгуку».

І сьогодні, замість позитивного відгуку на голос українського вояцтва Союзу Українських Ветеранів Америки (СУВА) та членства Української Військової Організації (УВО), що закликали до внутрішнього замирення, появилося на сторінках одної газети таке твердження: «Що поможе відкликатися до державницьких традицій, коли нема держави (згл. заперечується її існування, а традиції є реалізовані повністю нетрадиційно. ... Тому саме життя і логіка насувають думку, щоб залишити неоправдане і несерйозне говорення про «державні традиції», а почати говорити про політичну інституцію, щось у роді Координаційного політичного Комітету, чи Світового політичного Конґресу, чи політичної Ради, в яких сходились би всі політичні партії і з позиції якої вони коаліційно обстоювали б права українського народу на державу з кращим змістом і ліпшою формою, ніж вона існує зараз». Деякі наші журналісти і політики є переконані в існуванні реальної держави у формі УРСР. Ось Олексій Коновал, генеральний секретар ЦК УРДП твердить, що «Консолідація політичних сил на базі УНРади не увінчалася успіхом. І цілком ясно, що ця база після 7-ої Сесії зійшла нанівець. Тому політичні сили обов'язково мусять шукати нових форм консолідації різних політичних партій, незалежно чи вони за УНР, гетьманат, чи державу, яку очолював би вожд».

Власне, цілком протилежним є наставлення згадуваного нами українського вояцтва, по думці якого «формальна державність» (за висловами О. Коновала) насправді в руках Москви є демагогічною зброєю, тому то члени УВО в своїх резолюціях закликають українську суспільність: «... до внутрішнього замирення та гармонійної співпраці на суспільно-громадськім, національно-політичнім і державно-дійовім відтинках розбудови українського національного буття... та до відновлення встановленої суверенною волею українського народу реальної форми самостійної й соборної української держави, якою була й у пам'яті українського народу залишилася Українська Народня Республіка».

Противенство вищезгаданих настанов мимоволі пригадують нам аналогії з 1917 року, коли то державно відосередні чинники противилися відродженню українських збройних сил і то головно через тодішню нагінку адміністраційно-державного апарату на все українське. Та всеж всупереч тодішнім «скрайнім песимістам» таки постала збройна сила, якої ветерани оце й забирають слово. Власне оті «скрайні песимісти» й створили те, що когорті завзятців під Крутами не було кого послати на поміч. Чи ж сьогоднішні міжусобиці не нагадують тих драматичних двобоїв на всіх трьох військових з'їздах у 1917 році? Чи ж хіба ми не хочемо оставити ті нові когорти, що потенціяльно народжуються в Україні, осамітненими? Бо зневажливе ставлення до тих державних традицій, що дали нам Державну Конституцію, священну законність державної нації та лишили нам у заповіт державну спадщину в формі державної дії, можуть привести до такого поновного осамітнення борців українського відродження.

На жаль, ми часто не усвідомлюємо собі того, що тільки духово-державна спадщина Української Народньої Республіки становить тверду базу для пе-

рспектив дальшої державної дії та реальних осягів на ґрунті українського народоправства. І в наслідок цього неусвідомлення ми часто не респектуємо власної правди, власних державноправних норм і власних атрибутів, що зростали й розвивалися з державних традицій.

Тому пригадуємо, що Москва завжди впрягала в свій віз усіх тих, хто йшов з нею на розмови, а згодом, використавши їхні імена, ліквідувала їх. Пригадаймо собі тих, які повірили в відозву Сталіна «До товаришів українців в тилу і на фронті» з 12 грудня 1917 року, а такі відозви сьогодні в різних варіянтах сиплються з київської радіостанції до українців за кордоном.

Забуваємо, що всі наші невдачі в наших власнопідметних починах ми мали головно через ті відозви, які здемобілізували нам два мільйони вояків у 1917 році. Забуваючи те все, частина нашої преси в час сьогоднішньої психологічно-державної кризи отими своїми виступами проти державних традицій допомагає демобілізації наших національних сил: так як у час психологічно-військової кризи в 1917 році допомагала київська «Робітнича Газета» (з 7-го і 9-го травня 1917 р.) напр., вміщенням статті полк. Є. Долинського проти творення української реґулярної армії, під заголовком «Про організацію національного війська - міліції».

Допомагають демобілізації українських національних сил також і ті автори вищезгаданих часописів, які твердять, що в СССР: «...побіч півлеґального сектора існує ще леґальний сектор, який репрезентують радянські робітники науки. В теоретичних питаннях вони видвигають певні домагання, їх об'єктивно і розумно обґрунтовують і — дискутують». І в доказ свого твердження один із авторів покликується на книжку Лібермана — «Економічні методи підвищення ефективности суспільного виробництва». Свої міркування на повищу тему він закінчує так. «Тепер ми себе питаємо. чиє змагання ефективніше — підпільних опонентів чи Лібермана та йому подібних? Мимоволі ми схиляємося на бік Лібермана та інших».

Власне, вищезгаданий автор своїм тлумаченням викривлює думки Лібермана й не хоче в них бачити того, що Ліберман не має за мету послабити московський централізм, але, навпаки через фікцію т. зв. «демократичного централізму» його скріпити шляхом наділення периферійних вишколених Москвою партійних кадрів частиною функцій центральних органів. Це ясно видно і з тверджень самого Лібермана, які звучать: «Принцип централізму може бути послаблений, коли накладати на керівні центри завдання, які можна вирішити на місцях... Надмірно подрібне плянування з центру не зміцнює, а ослаблює принцип централізму... Вирішувати дуже багато справ у центрі — не означає зміцнювання централізованного керівництва...»

Тож, самозрозуміло, що таку «дискусію» по шляху скріплення московського централізму совєтські видавництва тепло привітають, навіть, коли б вони походили з-за кордону, але вони, хоч і є ефективнішими від дискусій підпільних опонентів, то не на користь українській національній справі.

Тому пізнання й усвідомлення помилок минулого хай нам поможе знайти правдиве розуміння причин теперішньої психологічно-державної кризи, правильних висновків і тривкіших державно - творчих починів.

Єдине для нас спасіння лежить у

власнопідметній державній дії, опертій на державній традиції й державній Конституції Української Народньої Республіки, бо ця остання творить найвигідніші позиції для розв'язання всіх наших внутрішніх і зовнішніх національних проблем. Будьмо ж державно зрілими та придержуймося в національнім житті державних форм перерішених волею українського народу в Актах 22 січня 1918-19 рр., бо вони зобов'язують нас до встановлення нових форм поновним народним волевиявленням і то без будь-якогось стороннього на нього впливу. Ми повинні позбутися решток отого нашого внутрішнього «непередрішенства», за яким напр., ми теоретично й визнаємо законність державних Актів 22 січня 1918 -19 рр., а практично неґуємо законодавством і державними атрибутами опертими на них. Тоді коли ми, мусіли б чим далі з історичної перспективи тим частіше звертати свої очі в бік отих державних традицій, які не тільки є джерелом нашої державної законности, але й джерелом нашої сили.

Найвищий час перебороти нам психологічно - державну кризу й найперш обновити себе духово в отій українській «духовій державі» якої реальність дехто з нас заперечує, хоч і не має відваги заперечити реальність української християнської культури й української Церкви, що корениться в отій українській «духовій державі». Без духової підготови легко втратити й даровану волю, як її втратила та рабиня, що духово не була підготовлена до прийняття волі.

Найвищий час сказати собі й світові, що продовжується українська державна дія й ідуть змагання за привернення сили потоптаній законності Української Народньої Республіки; сказати собі й світові, що незалежно від комплексу наших трагічних історичних помилок ми залишаємося вірними українським державним традиціям і не дамо себе «скрайнім песимістам» звести на манівці, як то було зведено багато з наших попередників у подібній до сьогоднішньої внутрішньо-політичній атмосфері ще в 1917 році.

Повірмо, хоч сьогодні нам це здається й неймовірним, у те, що насправді в надрах українського народу жевріють українські державні традиції й соборно-державні традиції Армії УНР, яка хоч і була реґулярною армією, то усіблювала в собі традиції «козацької нації» — «військового народу», того народу в жилах якого, як каже Василь Симоненко, «козацька кров пульсує і гуде!»

Та тому що в українській історії соборно-державні традиції збройних сил завжди позитивно впливали на формування наших загально-національних настанов, ми віримо, що й сьогодні український політичний світ застановиться над настановами згадуваного нами українського вояцтва й, за дороговказами державних традицій, піде одним річищем державної дії.

Тож привернім вірність українським державним традиціям і не шукаймо інших дороговказів, щоб не збочити на фіктивну дорогу, яку придумали для нас вороги, щоб спрямувати нас в історичне небуття.

П. С. По написання цієї статті спонукала мене 56—та річниця мого включення в військовий відтинок державного первопочину — з березні 1917 року.

Національність, батьківщина — головне в житті світу. Коли вмирає батьківщина — вмирає все.

(Мішле, франц. історик)

М. Вич.

ДЕЩО ПРО КАТЕГОРІЇ ПРИЧИННОСТИ

«... Як у всій діяльності ОУН, так і в діяльності на крайовому відтинку, головна, основна ставка — НА ЛЮДИНУ, її прикмети, характер, знання.. Знаходити відповідних для праці людей, допомогати в пізнаванні дійсности, кермувати нею у найтяжчих умовах діяльности можна лише тоді, коли КОЖНИЙ ЧЛЕН ОУН буде на висоті, маючи повне почуття обов'язку і відповідальности за ділянку своєї праці».

(«Ствердження і Постанови» VII ВЗУН)

СУВЕРЕННІСТЬ особистості чи національної спільноти є властивістю історичного суб'єкта, який сам себе таким визначає і детермінує та який характеризується в першу чергу своїм світоглядом і цілеспрямованістю своїх стремлінь. В міру розвитку суспільства самостійність саморуху і вибір способу функціонування — дедалі виступає на перший плян. Найвищого рівня самоздійснювання досягається в НАЦІОНАЛЬНОМУ суспільстві, коли в самосвідомості нації знаходить своє вираження власна категорія «Своєї Хати, своєї Правди і Сили і Волі».

Тому СВОБОДА завжди обумовлена. Її здобуття, тривання і заникання опосередковується різними факторами. Її наявність завжди узалежнена створенням відповідного, їй прихильного стану.

Пізнання історичного процесу доводить, що події і явища не просто взаємопов'язані й взаємозалежні, а що вони взаємодіють, взаємно одне на друге — впливають. Тим СУЧАСНІСТЬ постає перед нами, як динамічна система всебічної взаємодії і взаємопов'язаности. При чому само пізнання іде від ствердження загальної картини взаємозв'язку, взаємодії сил, рухів і опорів — до відсепарування окремих сторін цього взаємозв'язку, його складових елементів — для їх аналізи. Пізнання не може спинитися на ствердженні взаємодії сил і процесів, бо на цьому «поземі» ще не розкриється їхнє опосердкування. Треба дослідити, чим і як вони опосередковані, треба процеси їхньої взаємодії розкласти на складові односпрямовані процеси, вивчити сторони цієї взаємодії і з'ясувати особливості їхнього впливу на подію чи явище, при тому виявивши їх головні і другорядні чинники, як фактори. Під час такої аналізи взаємодії ми можемо відкрити, що щось від одних чинників залежить, а щось є незалежним.

Для того, щоб з'ясувати СУТЬ явища — треба розкрити його абсолютність і відносність. Тобто — треба виявити, що саме викликало дане явище і визначило його природу, яке значення мають різні чинники в її становленні і чим саме зумовляється його абсолютність. Для цього треба проаналізувати процес детермінації, який характеризується моментами: УМОВОЮ, ДІЯЛЬНІСТЮ і СТАНОМ.

УМОВА — це сукупність різноманітних чинників, без наявности яких явище чи подія не може виникнути, стати фактом. При чому мусимо пам'ятати, що ці чинники існують і ДО виникнення самої умови. Але вони існують як випадковість, неорганізовані обставини, які ще треба усвідомити, об'єднати і оформити, щоби використати.

Життя нас вчить, що процес зумовлення полягає в тому. що умови самі по собі. БЕЗ ДІЯЛЬНОСТИ — не можуть жодного явища породити. Сприятливі умови лише створюють потенційні МОЖЛИВОСТІ для нової дійсности. Тим — реальна дійсність стверджується тоді, коли реальні можливос-

ті ту дійсність змінити існують опосередковані ТВОРЧОЮ ВОЛЕЮ людей. Чи то шляхом еволюційним, чи революційним! Тим «можливості» можна уважати НЕЗРЕАЛІЗОВАНОЮ НОВОЮ ДІЙСНІСТЮ.

В міру розвитку і збільшення в суспільстві «зумовлюючих факторів» — чинників, — тим більше зростає можливість створення НОВОЇ дійсности. Більше того — ЗМІНА стає необхідністю, а тим в свою чергу — вона стає чинником, що мобілізує нові сили. Тим «можливість» також є неусвідомленою, або недорозвинутою НЕОБХІДНІСТЮ. З другого боку — повна відсутність спричинюючих чинників — означає НЕМОЖЛИВІСТЬ.

Тим то — коли ми створюємо достатню кількість детермінуючих чинників — нами цілеунапрямлюваний історичний процес набиратиме цілком певного, бажаного характеру. Він у свою чергу впливатиме на процес розбудови динамічних сил революційного Руху навколо унапрямлюючого ІДЕОЛОГІЧНОГО ядра: мозку і нервів національної революції, - навколо ОУН. Тобто: дійсність може змінитися тільки в наслідок створення можливостей ті зміни доконати. Об'єктивно — кожна конкретна дійсність містить в собі можливість її змінити, усунути. Правда, — кожна дійсність містить в собі лише ЇЙ ВЛАСТИВІ **можливості її повалення!**

В категоріях «МОЖЛИВІСТЬ» і наявна «ДІЙСНІСТЬ» — кристалізується закономірність процесу Визвольного Руху. Бо Рух — це постійне творення все НОВИХ можливостей для перетворення їх у ВИЗВОЛЕННЯ, — **в нову** дійсність.

Щоб зрозуміти природу досліджуваного стану чи процесу — треба пізнати не тільки УМОВИ, а й ті конкретні чинники, завдяки яким МАЙБУТНЄ із можливого може перетворитися в дійсне. Таким чинником є ПРИЧИНА. При чому причина, ЯК ЧИННІСТЬ, бо лише такою — вона змушує змінюватися складники, з яких складається ПЕРЕДУМОВА УСПІХУ. Тим — викликане причиною явище — стає ЧИНОМ.

Причина і діяльність суттєво взаємовизначаються. Дана дія породжується даною причиною за відповідних умов і певним способом.

Крім СТИХІЙНИХ об'єктивних процесів причинності, що відбуваються в природі, існують і ЦІЛЕСПРАМОВАНІ. Такий характер має діяльність людей. Її моментами є: МЕТА, як ідеальний образ майбутнього; засоби реалізації мети; об'єкт цілеспрямованої діяльности; сама діяльність і її ВИСЛІДИ.

Національна спільнота і її передова революційна сила — Український Націоналістичний Рух, як найактивніший ФАКТОР виступає причиною, а всі інші засоби — умови, що містять в собі можливість створення в Україні нової історичної дійсности.

Структурний дослід організаційної системи — виявляє специфічні відношення між її елементами. Це відношення КООРДИНАЦІЇ і СУБОРДИНАЦІЇ. Координація характеризується узгодженим функціонуванням відносно автономних елементів: одиниць, організацій, систем... Субординація виражається в підпорядкованості функціонування відносно самостійних чинників спільному унапрямлюючому ПРОВОДОВІ, який організує й упорядковує їхню специфічну поведінку, регулює діяльність СИСТЕМИ та її складників

В житті суспільств важливе місце посідають категорії НЕОБХІДНОСТИ і ВИПАДКОВОСТИ. Справа в тім, що серед численних взаємозв'язків існуючих станів і процесів життя сус-

пільств не можна не помітити головних спричинюючих чинників, які визначають його природу.

Під НЕОБХІДНІСТЮ розуміємо такі моменти дійсности, які породжують ся достатньою сукупністю ГОЛОВНИХ спричинюючих чинників, і які відбуваються саме так, а не в інший спосіб. ВИПАДКОВІСТЬ — це аспекти дії, що не є неминучими щодо данної сукупности спричинюючих чинників і які тому можуть бути «такими», або «іншими». Випадкове і можливе — це дві сторони того самого процесу. Адже в категорії можливості — ми бачимо об'єктивну наявність, правда ще недостатньої, підстави для виникнення певного явиша. Необхідність включає в себе визначеність завдань і пляну їх здійснення. Випадковість — невизначеність, або що ще гірше — «умовну, формальну» лише визначеність в «резолюціях», які часто практично у нас не стають ПРОГРАМОЮ ДІЇ в житті наших організаційних утворів.

ЗАКОНОМІРНІСТЬ — це необхідна, постійна, систематична й упорядкована визначеність ймовірного шляху історичного процесу. Вона обмежує різноманітність і хаотичність, що неминучі при випадкових, ОСОБИСТИХ, несистематичних і неупорядкованих в систему — рішеннях.

Кожний стан, кожна дійсність — проходить свою стадію становлення і впорядкованости, стадію існування її організації і стадію — дезорганізації. Виникнення певного стану — є «кроком», в ході якого порушується старий порядок і твориться новий: сходять зі сцени старі закони і починають діяти нові, коли з хаосу народжується нова якість впорядкованості.

Оскільки в народоправному суспільстві ОДИНИЦІ відносно суверенні, — остільки й дійсність має відносно «хаотичний» характер. Але — ЗАКОН виявляється через хаотичність, порядок зарисовується на тлі безладдя. При чому — як порядок так і безладдя — є сторонами тої самої «медалі» об'єктивної дійсности. Організації можуть бути більш або менш упорядкованими, але вони не можуть існувати, якщо їм не властиві регулярні відношення внутріорганізаційні й взаємовідносини з іншими суспільними утворами.

Важливим моментом цілеспрямованої динаміки історичного процесу — є взаємодія.

На тлі таких спостережень порушених питань — виникає питання РОЛІ і місця первісних клітин організації і ОДИНИЦІ. Тих автономних або й самостійних одиниць - співчинників, які визначають ПРИЧИННІСТЬ явищ життя наших Громад, національної спільноти в цілому. Зокрема це питання набирає гостроти в ненормальних умовинах структур наших організаційних ФОРМ суспільного життя — перенесених в НОВУ історичну дійсність з цілком відмінного минулого. Як в Україні, так і на розсіянні — хребтом Українського Націоналістичного Руху закономірно стають АКТИВНІ, ВІДДАНІ СПРАВІ ОДИНИЦІ, які питомою вагою свого ПРИКЛАДУ і АВТОРИТЕТУ — унапрямлюють світосприймання й цілеспрямування творчої енергії і засобів української організованої Громади — чи то в системі ІСНО, чи в загальній структурі нашого організованого і неорганізованого суспільства. Не питома вага «кількости», а вага «якости» тих ОДИНИЦЬ, які хочуть і можуть впливати на своє оточення, спрямовуючи його діяльність в бік творення причин, які МУСЯТЬ спричинити сприятливі передумови для постання нової дійсности — потрібні в Україні і в широкому світі для завершення Української Національної Революції.

Сергій Палачинда

СТЕЖКАМИ ЧАРІВНОГО КРАЮ

У зеленній пригорці Карпат — Криворівня. Тут їй затишно, як вогнику між долонями. Справді, гори обступили старовинне село, мов лицарі чарівну фею. І коли дивитись знизу, з долини, здається, ніби горді велетні пливуть у предковічному русинському танку-хороводі довкруж Криворівні, мовби навколо чарівної Додоли, нареченої Перуна. А здіймись-но крутосхилом і звідти, з верхів, Криворівня — заленний келих Карпат. І на дні тієї велетенської чаші піниться, іскриться Чорний Черемош.

Варто хоча б раз зазирнути в цей благословенний закуток Гуцульщини, щоб зрозуміти, чому сюди так поспішали Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Василь Стефаник, Лесь Мартович. Тут вони полишили добрий спомин у людей...

Через хиткий висячий місток можна втрапити на стежку, якою не раз ходив Іван Франко до своєї доброї знайомої Параски Харук. Горяни розповідають, що померла вона зовсім недавно. на 104 році життя. Та й на фотографіях останніх літ вона гарна — яблукуваті щоки й тонкий горбатий ніс, як у гірської орлиці.

Збереглася і оселя Параски Харук — старовинна гуцульська гражда. Газдує нині в ній син Параски — Іван.

Дванадцятирічним хлопчиком бачив він і запам'ятав Каменяра — вже хворого з паралізованою рукою.

— То він, казали, багато працював та дуже уболівав за Україну й народ, що йому так ся стало, — оповідає Іван Харук. — А все ж розпитував, як ся називають полонини й гори довколо Криворівні, слухав пісні та коломийки.

І вже обов'язково Іван Харук поведе вас до «Франкового каменя», на якому великий поет любив спочивати, споглядаючи гори й чарівне село. Відтак господар запросить до гражди. Щоправда, ця архітектурна реліквія потребує невідкладного капітального ремонту, що не під силу одному Іванові Харуку.

... Хата, хліви, комори, брама, піддашшя, обора. Все при купі, все надійно захищене від вітрів і звіра. Старовинна гуцульська фортеця. Мимохить приходять на пам'ять неолітичні житла, так майстерно відтворенні в Одеському археологічному музеї. Згадуються чудово змакетовані нашими вченими праслав'янські городиша — вони вже здаються просто збільшеними граждами.

А втім, такі асоціяції небезпідставні. Ось що пише співробітник Інституту мистецтва фолкльору та етнографії імені М. Т. Рильського АН УРСР Юрій Анатолійович Климович: «Гражда є унікальною пам'яткою народної архітектури, що збереглася з часів первісно-родового суспільства, і має багато спільного з етруським двором. Чи не вперше зустрічаємо зображення споруд. подібних граждам, в часи Трояна».

В Коломийському етнографічному музеї нам сказали, що Харукова гражда — єдина не лише в Криворівні, а й в усьому Прикарпатті. Це підтверджує й етнограф Ю. Климович, який говорить: — «Безперечно, Харукову гражду треба взяти під охорону і якнайшвидше відремонтувати, зробити її — при згоді господаря — доступною для численних екскурсантів і туристів, що масово відвідують Криворівню. Для цього потрібні виїзні сесії Верховин-

ського районного та Івано - Франківського обласного відділень Товариства охорони пам'яток. І, звичайно, — матеріял. До речі, в нас жодної гражди ще не взято на облік...

Варто підкреслити одну важливу деталь. Іван Харук — гуцул, мудрий і тямущий газда — ревно зберігає народні звичаї і традиції. Йому потрібен не просто ліс, він має знайти, де, на якому схилі гори (обов'язково — на сонячному!) і об якій порі року зрубати дерево. А ще — порода, вік, термін зберігання і т. п. Думається, що з цим треба рахуватись».

Цікава думка Ю. Климовича і про те, що настав час взяти на облік деякі старовинні колиби та верховинські хати. Слушна пропозиція. Нещодавно, вибравшись під Раховим до верховинської оселі. я переконався, що гражда чи просто гуцульська хата з обійстям, це — своєрідний і унікальний музей старожитностей, матеріяльної культури. Зрештою, в жодному музеї — навіть у Львівському етнографічному та славетному Коломийському — мені не доводилось бачити стільки цікавих речей, як на подвір'ї горянина: рогаті ношулі й кантлики, торбонци з одним колесом й посічені ковбани, гіблики і щипанки, бербені й бербениці, джугаси й шереглі. А до того — давань, ламнаші, остриви, кіяні, «лапки» для ходіння по глибокому снігу, кошарки, шерпені, браї та інше, вкрай потрібне приладдя, з яким гуцул почуває себе незалежно та надійно в суворих умовах гір. Кожна річ побуту немовби підкреслює людську винахідливість, майстровитість, працелюбність і — що особливо хвилює — тонке відчуття краси. Адже все перелічене причандалля виготовлене, змайстроване дотепно й естетично. Очевидно, для горянина корисне має бути й красивим.

Тож зрозуміло, скільки прекрасного, пізнавального, повчального, розкриють перед гостями Карпат меморіяльні гражди, верховинські оселі.

Не можна обійти ще одного болючого питання. Прощаючись з нами Іван Харук сказав:

— Чи не будете в Києві видіти одного чоловіка?

І гуцул назвав прізвище режисера, що взяв у Харука рідкісну фляшку буцімто для фільму та й досі не повернув. А то ще дідова річ, пам'ятка роду.

На превеликий жаль, подібних нарікань у Прикарпатті доводиться вислуховувати досить часто. Інтелігентну людину кіномитця щиро і сердечно зустрічають, частують, а потім ще й віддають для використання у фільмі найкоштовніше — мистецькі речі, реліквії. Та виявляється, «інтелігентна людина» веде себе зовсім не по-інтелігентному. Речі не повертаються, а звозяться до київської квартири, при чому — у великій кількості. Домашній музей стає предметом хизування й марнославства. «Щедро» роздаровуються звезені «сувеніри», серед яких бувають, до речі, й шедеври українського малярства.

Харук назвав свою фляшку пам'яткою роду, а вчені називають старожитності як і архівні матеріяли, пам'яттю нації. Святий обов'язок інтелігента — шанувати й берегти ту пам'ять.

Криворівня — Рахів.
«Літературна Україна», ч. 76.

«...Позбавлена здорового національного виховання, нинішня українська технічна інтеліґенція в основній масі не знає, що вона українська інтеліґенція, мозок української нації...»

Є. Сверстюк: Собор у риштовані

ДМИТРО ДОНЦОВ
(1883 - 1973)

В хвилині, коли матеріяли до цього числа «Самостійної України» вже були здані до друку, наспіла вістка, що помер Дмитро Донцов на 90-му році свого плодовитого життя. Тлінні останки, цього чи не найбільшого українського публіциста на протязі двох генерацій, похоронено дня 4 квітня на цвинтарі в Бавнд Бруку, Нью Джерзи, цвинтарі при Українській Православній Церкві — Пам'ятнику св. Ап. Андрея. Прощали покійного від ПУН — друг Марко Антонович, а від ОДВУ і БО та від КР ІСНО — д-р Богдан Шебунчак.

В наступних числах нашого журналу присвятимо особливу увагу цій маркантній і рівночасно такій контроверсійній постаті в нашому громадсько-політичному і літературному житті.

Народився Дмитро Донцов в українському містечку Мелітополі, але більшу частину свого життя перебував і працював на еміґрації, бо вже 1908 року був змушений утікати закордон з причини переслідування московською царською поліцією за його революційну діяльність. До 1913 року належав він до Революційної Української Партії (РУП) та до Української Соціял Демократичної Робітничої Партії (УСДРП), але вже від 1913 року він став на позиції українського націоналізму і був аж до кінця свого життя чи не найяскравішим, безкомпромісовим і пристрасним, майже догматичним, ідеологом українського націоналізму.

На Другому Всестудентському З'їзді у Львові 1913 року він проголосив тезу повного сепаратизму від Москви й програму безкомпромісової боротьби за ідею відновлення повністю незалежної, самостійної української держави. Для цієї мети він безмилосердно бичував усіх наших «нітеплих ніхолодних», всіх компромісовців і угодовців, всіх тих, що ще вірили в будь-яку можливість державного співжиття України з Москвою у формі різних автономій чи федерацій.

У своїх писаннях (особливо у журналі «Вісник», 1933-1939) він оживляв, майже усучаснював у наших серцях і душах славне минуле української нації й намагався збудити в душах своїх сучасників дух героїзму і посвяти, дух гордости й непохитности у нашій боротьбі за права української нації на повну національну свободу й державну суверенність. У цьому відношенні він був безкомпромісовий і навіть безпощадний до противників, чи ліпше до тих, які не поділяли його думок. Він проповідував «аморальність» у наших прямуваннях до означеної мети, тому йому часто закидували макіявелізм, забуваючи, що макіявелізм є сьогодні може більше практикований «сильними світу цього», як за часів самого Макіявеллі.

На прикладах героїчної традиції, на прикладах титанів духа української нації, як Шевченко (стаття «Один козак на мільйон свинопасів»), Леся Українка та інших, Д. Донцов намагався збудити національну й особисту гордість своїх земляків, запалити приспаний в них дух лицарства й з маси «свинопасів» створити «лицарів абсурду».

І хоч Д. Донцов належав, у різні часи. до різних політичних груп чи партій. хоч виконував він певні функції у різних українських інституціях (був він, наприклад, головою Союзу Визво-

лення України (1914), керівником Українського Пресового Бюра в Берліні — (1914-16), головою Українського Телеграфного Агенства за гетьманату, шефом Українського Бюра в Берні при Українській Дипломатичній Місії у Швайцарії тощо), то всеж таки був він майже завжди самітний, обожуваний одними і засуджуваний та відкидуваний іншими. Дмитро Донцов жив і вмер як український «Дон Кіхот» у найкращому розумінні цього слова. Бо якщо «правдивий» Дон Кіхот возився — і навіть потребував — Санчо Панза, то Донцов — «Дон Кіхот» не тільки не потребував Санчо Панзи, але він бридився такими типами — цими «свині пасами», — і йшов у бій самий, гордий і незломний. Він умер нагло, несподівано, з мечем-пером у руках.

Багато з нас не згоджувалося з його доґматичним, непримиримим підходом до проповідуваних ним правд, до його «аморальної» ідеології, до його нищівного бичування своїх опонентів, але всі, мабуть, будемо згідні в тому, що:

Був Дмитро Донцов найкращим, неперевершеним ніким у свій час публіцистом, літературним критиком і письменником.

Згуртував він був довкола себе, особливо довкола редаґованого ним «Вісника» найкращі таланти й уми нашого часу (нпр. О. Ольжич, О. Теліга, Ю. Липа, Л. Мосендз, Юрій Клен, і багато інших).

Всі ми, — так його прихильники, як і непримиримі критики, — «заражені» його духом, його ідеями, його стилем життя і способом проповідування його віри в українську людину, в українську націю.

І тому так його противники як і його приятелі не є і не були б такими, якими вони є і якими залишуться вони після смерти цієї небуденної людини. Без нього, без його невтомної творчої праці українська людина не була б такою, якою вона сьогодні є.

Д. К.

Не думаю, щоб усі буржуазні видавництва і радіостанції, разом узяті, спромоглись на такої сили антирадянську пропаґанду, як один львівський бульдозер, що постинав голови стрілецьким хрестам.

Після пожежі Державної Бібліотеки Академії Наук УРСР у 1964 р. і політичних арештів за відкрите висловлювання переконань у наступні роки, важко назвати дію, яка б так підривала авторитет Радвлади як теперішнє безчинство у Львові. Наслідки вже є. Тисячі галичан пройшли за ці дні біля осквернених і сплюндрованих могил.

Серед населення замішання й обурення. Ходять чутки про наміри, теж далекі від людяности, а може й провокаційні, погромити у відповідь могили партійних і військових керівників і т. д. Невже ж дійдемо до того, що вводитимо стан облоги на кладовищах?

В. Чорновіл: В обороні стрілецьких могил
(Широке море України, Смолоскип)

З УКРАЇНИ

ПО СТОРІНКАХ «РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ» ПРЕСИ

Старий Курс — Наново
(Русифікація України — Наклепи на її еміграцію)

І могили мої милі
Москаль розриває...

Тарас Шевченко

На іншому місці в цьому числі «Самостійної України» ми розглянули й проаналізували коротко доповідь Брежнєва і Щербицького з приводу т. зв. 50-річного ювілею створення СССР. Там ми зупинилися в першу чергу на політичній сторінці тих доповідей. Тут розглянемо літературно - мистецьку сторінку тих доповідей, які, до речі, мали б бути конкретним розробленням тез, позицій, і резолюцій XXIV з'їзду Комуністичної Партії Совєтського Союзу (КПСС). Робимо це на основі української «республіканської» преси.

***

«Літературна Україна», ч. 23 (3-30) з 27 березня 1973, в цілости присвячена IV Пленуму Спілки Письменників України, який відбувся 23 березня в Києві. В першу чергу там повідомлено, що «у зв'язку з погіршенням стану здоров'я Ю. К. Смолич звернувся з проханням про звільнення його від обов'язків голови правління Спілки письменників. Ця прозьба задоволена». Коротко і ясно: Покотилася ще одна голова.

Далі там повідомляється про зміну структури керівництва Спілки. «Замість посад голови і чотирьох заступників голови правління введено посади першого секретаря і чотирьох секретарів правління Спілки». І тут ясно: допасовано «структуру» СПУ до структури подібних організацій «старшого брата».

«Першим секретарем правління Спілки письменників України обрано В. П. Козаченка, секретарями правління СПУ — П. А. Загребельного, Ю. О. Збанацького, О. С. Леваду, І. М. Солдатенка — секретарем з організаційних питань».

Курс на «радянський народ»

В тому ж числі «Л. У.» подається «Указ Президії Верховної Ради СССР про нагородження письменника Козаченка В. П. орденом Леніна», «за великі заслуги в розвитку радянської літератури...» Знов ясно: «за заслуги в розвитку **радянської літератури»** (підкреслення наше — Ред.).

Брежнєв у своїй доповіді сказав, що «національне питання» в СССР «розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно», а за ним вся українська «республіканська» преса, в тому журнали й «наукові» праці, твердять, що «зближення націй» завершено і «радянський народ» став дійсністю...

Тому В. П. Козаченко удостоївся ордену Леніна, бо він, як кажеться в «Указі» має «великі заслуги в розвитку «радянської літератури».

Ото ж «першим секретарем» Спілки Письменників України вже не є українець, але «радянець»... І як і годиться в «країні рад», де всі є рівні (бо всі є «пролетарі», хібащо дехто є більше, а дехто менше рівний), перший секретар СПУ, радянець Василь П. Козаченко, виголошує першу доповідь. Ця доповідь починається так: «Шановні товариші! На обговорення нашого пленуму виноситься життєво важливе питання про ідейну переконливість **радян**

ського письменника... Зрозуміло, що це питання якнайтісніше зв'язане з тими настановами, які Комуністична партія і **радянський народ** ставлять сьогодні перед кожним літератором зокрема і нашою літературою взагалі». І далі: **«Радянський народ** — говориться в Резолюції XXIV З'їзду КПСС на Звітну доповідь Центрального Комітету, — заінтересований в створенні таких творів, в яких би правдиво відображалися ідеї комунізму». «Нам, письменникам **Радянської країни,** вперше в історії людства випало велике щастя: живописати духовний світ **вільної людини на вільній землі».**

Чи це не початок кінця навіть назви СП України?

В Резолюції IV Пленуму Правління СПУ говориться, м. ін. про те, що «художню творчість українського народу живлять життєдайні соки **російської** радянської та класичної (?) літератури», про те, що «ми (цебто письменники) покликані партією і народом збагачувати могутню радянську літературу», щоб «зміцнювати в свідомості людей почуття радянського патріотизму». «Наша позиція», читаємо там далі, «в боротьбі з імперіялістичною пропагандою, з підступами буржуазного націоналізму й сіонізму... — позиція патріотів — інтернаціоналістів, для яких над усе інтереси Радянської Вітчизни...» І на кінець заклик: «Всю свою пристрасть, весь вогонь сердець віддамо возвеличенню історичних завершень **радянського народу!»** (Всі підкреслення наші — Ред.).

Дальші коментарі зайві.

«Не благонадежні»

Вже в першій своїй «інавґураційній» доповіді Василь П. Козаченко вичислює цілу серію «неблагонадежних» письменників і поетів. «Ми повинні давати рішучу відсіч всіляким проявам лібералізму, аполітичності, позакласового естетського підходу до явищ мистецтва», говорив перший секретар СПУ, радянець В. П. Козаченко. В цій ділянці він критикує і нап'ятновує «Полтаву» Р. Андріяшика та «Меч Арея» Івана Білика.

Він далі п'ятнує і оскаржує «фантаста О. Бердника — автора ідейно-ущербних, плутаних творів з присмаком ідеалізму, містики, проповіді «месіянства» («національно - генетичної інформації») української нації». Він оскаржує Бердника і за те, що цей мав би розсилати -в усі кінці десятки, а то й сотні нерозумних, а то й провокаційних листів, які потрапляють і за кордон, друкуються в націоналістичній пресі, завдають шкоди престижеві як Спілки Письменників України, так і загалом **радянській літературі».** Тут Козаченко особливо відмічає статтю Бердника «Турист за дорученням», опубліковану у газеті «Радянська Україна» від 13 березня ц. р., через яку він «охоче зв'язується з непевними націоналістичними елементами з-за кордону...»

«Вимагають також якнайгострішого осуду та серйозних висновків і більш ніж дивні «дружні» та «ділові» зв'язки з націоналістичними елементами перекладача Кочура, згадувані в тій же статті, його настійна апологетика поглядів неокласика М. Зерова».

XXIV З'їзд КПСС закликав усіх, в тому і письменників, ставати на «громадянські позиції», говорив Козаченко. Деякі «митці» відгукнулися на це і навіть почали «закликати нас, а отже, і читача до «гражданственности». Але, зауважує Козаченко, є в цих закликах і декляраціях «до громадянської дії», «слово, заклик - немає тільки одного: Конкретного змісту і конкретної адреси». І тут він виріжняє «цикл віршів»

«У дзвони серця» поетеси Ірини Жиленко, якими редакція «Вітчизни» вирішила відкрити третій номер свого журналу за цей рік». (Для прикладу і для обзнайомлення читача з «філософією» Козаченка, на іншому місці в цьому числі, друкуємо поезії зо згаданого циклю віршів). Цілий цикль В. П. Козаченко характеризує так:

«Тут є все: і Батьківщина, і «безсмертячко», що ним пахне липовий цвіт, і «чесний вірш та чесний труд» з аксесуарів неокласики початку двадцятих років, і заклики «іти на хрест» поміняють «перо на шаблю і коня», і високе Древо доброти, і мамин вишитий рушник, який б'є у дзвони серця. Є ніби все, але прочитаєш ті вірші, й одразу напрошується питання: чи такими віршами слід відкривати номер журналу? Чи не могла б все-таки визначити поетеса більше точну адресу того «бою», до якого вона закликає нас?»

От де закопана собака: Козаченко і ті, що наділили його орденом Леніна в **Москві,** хочуть знати, який бій має на думці поетеса. Може вона хоче боротися за людську гідність? Може за право бути українкою в Україні? Може за право під Вітчизною розуміти тільки Україну, а не «Совєтський Союз»? Може за право молитися в Церкві, і то по-українськи? Може за право України на свободу, згідно з конституцією СССР? Може? Але Москва не терпить цих «може», вона хоче знати «правду», навіть якщо за цю правду поетеса опиниться десь за тюремними гратами. Чи не так, тов. перший секретарю СПУ?

Які є пляни та найближчі завдання СПУ?

Їх багато, говорив В. П. Козаченко. Але найважливіші: «вивчення і широка популяризація настанов та документів спільного урочистого засідання ЦК КПСС, Верховної Ради СССР, Верховної ради РРФСР (!) та доповіді Л. І. Брежнева, «Про П'ятидесятиріччя Союзу Радянських Соціялістичних Республік» та тих конкретизованих заходів п'ятирічки (!) в її третьому вирішальному році...»

«Вся робота друкованих органів», говорив Козаченко, «а також Бюро пропаганди художньої літератури, кожен наш виступ перед читачами, всі заходи по виїздах на будови п'ятирічки, на заводи і в колгоспи, всі наші Декади, Тижні і Дні літератури, наша шефська робота, наші заходи по виконанню умов дружби з колгоспниками Бородянщини, робітниками та науковцями Інституту надтвердих матеріялів та інших колективів, вся наша масово - політична робота з читачем, яка тепер на новому, вищому етапі мусить набирати більшого розмаху та глибини і обов'язково закріплюватися в творчості, давати відчутні наслідки у вигляді високомистецьких, публіцистичних виступів, статей, нарисів, актуальних віршів та пісень про наше сьогодення».

В додатку, будуть створені «письменницькі бригади», які будуть «найближчим часом направлені» «на найважливіші будови 9-ої п'ятирічки з тим, щоб вони не лише виступали перед будівельниками, але й по можливості глибше вивчили проблеми та стан сучасного будівництва, ознайомилися з його людьми, взяли активну участь в місцевій пресі, а також виступили з нарисами, поезіями, піснями, публіцистичними есеями у всесоюзній та республіканській пресі». І Козаченко вичисляє, куди такі «письменницькі бригади» будуть направлені...

«З інших заходів Спілки слід доповісти пленумові про організацію Тижня всесоюзної літератури, пов'язаного з 150-річчям перебування в Одесі

генія російської літератури О. С. Пушкіна»...

От роля і завдання, а особливо **доля** українського письменника і мистця в «Українській Совєтській Соціялістичній Республіці».

Ярослав Галан - символ «письменника - героя радянського народу»

В своїй доповіді перший секретар СПУ, радянець Василь П. Козаченко, не забув спімнути теплим словом і деяких «письменників»-патріотів радянського народу... Одним із них був і ще є Ярослав Галан. Цьому «заслуженому» радянському «публіцистові» цілу свою доповідь присвятив Ростислав Братунь у тому ж 23 числі «Літературної України» від 27 березня 1973 р. Він говорив: «Традиції Ярослава Галана, найвидатнішого українського письменника-публіциста середини XX століття, близькі і дорогі сучасності... Творчість Ярослава Галана — це підтверджено десятиліттями — не втрачає своїх найцінніших прикмет — бойовості, влучності, гостроти... Здається мені, ми повинні більше докласти сьогодні сил до того, щоб постійно підтримувати Ярослава Галана в українській радянській публіцистиці... Скільки скаженої люті викликає в буржуазних націоналістів сама тільки згадка Галанового імені! Буржуазні націоналісти за будьякої нагоди намагаються зводити брудні наклепи на письменника. Але кого вони тільки не паплюжили своїми нечистими, заплямованими кров'ю руками, вони й Шевченкового імені не обминають... Ні, не можуть нічого українські буржуазні націоналісти спростувати ні в Галанових фейлетонах 30-их років, ні вповоєнних памфлетах».

Так пише Ростислав Братунь про свого «героя» — Ярослава Галана. Що ж, Братунь має рацію, «українські буржуазні націоналісти» не можуть нічого спростувати ні в Галанових фейлетонах, ні в його сучасних памфлетах. Як спростувати очевидну брехню і негідні навіть імені **людини** безпідставні і провокативні наклепи на дійсних українських патріотів? І як, в додатку, знизитися до його вульгарного, вуличного стилю?

Але припустімо, що хтось із «буржуазних українських націоналістів» хотів би почати «діялог» із Ярославом Галаном, чи такий діялог міг би бути публікований в українській «республіканській» пресі? Що ж на це, тов. Братунь!? Неморальність і підлота Галана в тому, що він може безпечно і **безкарно** оплюгавлювати людей, говорити неправду, і при тому користуватися непристойною мовою. В «буржуазному світі», Ярослав Галан не мав би поля попису. Тут є закони, які хоронять жертви таких писань, якими займається Я. Галан.

Але не у «країні рад», у країні «вищого типу демократії». Так там було і за царів. Тоді, як і тепер, там були різні галани. Шевченко називав їх грязʼю Москви. Цей термін і сьогодні не втратив своєї вартости.

Але Москва шанувала і шанує своїх «малоросійських галанів»... і братунів. Вона навіть платить їм юдин гріш у формі орденів Леніна та інших, більш намацальних, ласк.

От, журнал «Жовтень», ч. 1 від березня ц. р., що виходить у Львові, відкрив для Я. Галана навіть окрему сторінку для його несовісних паплюжень українських патріотів. Про цей факт згадує і Р. Братунь у своїй доповіді. Сторінка носить назву: **«Пост імені Ярослава Галана».** Про цей «Пост», Братунь пише: «І пост його імені — це не лише рубрика в журналі «Жовтень», не лише книги - публіцистики у видавництві «Каменяр». Це жива пульсація галанівської мислі, гніву й любові». Чи не гарно сказано! І далі: «Продовжен-

ня галанівських традицій — справа нині дуже актуальна. Вона випливає з потреби й далі розвивати, зміцнювати в нашій літературі (! дійсно — «література»? В культурному світі таку «літературу» називають халтурою, — прим. складача), громадську спрямованість на основі багатогранних художніх засобів соціалістичного реалізму».

Якщо Галанова халтура підходить під поняття «соцреалізму», тоді ми щонайменше матимемо краще поняття про зміст терміну «соцреалізм».

Рубрика Я. Галана — «Пост імені Ярослава Галана» — в журналі «Жовтень починається памфлетом «Лондон на дроті», «діялог», в якому то фіктивному «діялозі», паплюжиться «українських буржуазних націоналістів», і або промовчується, або осмішується українських діячів в Україні. От, наприклад, як відповідає уявний Галан на запит про долю Чорновола: Спершу він удає, що взагалі не знає Чорновола. Але згодом додає:

«Почекайте, а може...

— Слухайте, — говорю Остапському, — а може... ви маєте на увазі повідомлення радянської преси, що в зв'язку з арештом бельгійського туриста й бандерівського емісара якогось Добоша затримано також кількох радянських громадян, які за тридцять срібняків доставляли йому потрібну інформацію. Що було, то було. Але не розумію, що спільного має Чорновіл з культурою. Хіба те, що навчився писати антирадянські пасквілі? Але ж подібна діяльність до культури не належить».

Антирадянські пасквілі напевно не є літературою так само як не є літературою пасквілі Я. Галана. Але писання -твори В. Чорновола стали вже літературно-джерельним матеріялом світової літератури. Про це знає вже і Галан.

Але якщо ми вже при пасквілях, то насувається таке питання: В країнах «капіталістичної буржуазії» за образливі пасквілі можливо опинитися перед **цивільним** судом і, в разі доказання образи, одинокий присуд, — це цивільне відшкодування. Чому ж тоді в «країні вищого типу демократії, в СССР, писання пасквілів уважається **кримінальним** злочином, і навіть такого «незнаного, напів-грамотного пасквіліста», як В. Чорновіл, за словами Я. Галана, засуджено, в тому ж Львові, на 15 років ув'язнення і заслання?! «Пост імені Ярослава Галана повинен розпочати «діялог» і на цю тему. Чому не сидить за гратами Я. Галан за його пасквілі?!

Викривальна Українська Публіцистика» (Т. Мигаль і інші — слідами Я. Галана)

Журнал **«Вітчизна»,** ч. 3 за березень 1973 р. містить рецензію на книжку-пасквіль Т. Мигаля п. н. «Знайде їх правда-мста», Львів, «Каменяр», 1972, редактор Б. Василевич.

Рецензент Федір Маланчук вже в першому реченні ідентифікує Мигаля з Галаном, а появу памфлету-пасквілю уважає майже історичним явищем. Пише Маланчук: «Нова книжка Т. Мигаля свідчить про те, що у підмурок викривальної (!) української публіцистики, невтомними будівничими якої все життя були Я. Галан, П. Козланюк, Ю. Мельничук, покладено ще одну вагому цеглину».

Рецензент, виходить, нічим не гірший від вище вичислених ним майже «геніяльних» творців «викривальної української публіцистики». Він далі пише: «Зі сторінок книги перед читачем постає ціла галерия зловісних примар: неофашистів і просто фашистів, іудействуючих сіоністів і уніатів, кар-

них злочинців і політичних маріонеток з української націоналістичної кошари, які знайшли собі пристановище на західноевропейських і заокеанських задвірках».

Чи не пестрий стиль, добірні слова і могутній образ! Бо ж уявіть собі: в «українській націоналістичній кошарі» найшлися неофашисти, іудействуючі (!) сіоністи, і уніати, карні злочинці і політичні маріонетки». Який бідний мусів виглядати ковчег Ноя у порівнанні до «української націоналістичної кошари»!

Тарас Мигаль хоче доказувати, що «українські буржуазні націоналісти і сіоністи, об'єднавшись під одним антирадянським штандартом, у спілці продовжують свою чорну роботу». «Націоналізм і сіонізм, — цитує Т. Мигаля Ф. Маланчук, — два крила потвори, що іменується антикомунізмом. Два крила, на які спираються найбільш реакційні сили планети — американський імперіялізм і європейський неофашизм». Який несподіваний комплімент! Уявіть собі: американський імперіялізм і европейський неофашизм спираються на український буржуазний націоналізм і на сіонізм!..

В справі створення «одного Київського патріярхату українського народу», за який змагається Кард. Сліпий, митрополити Сенишин і Германюк рецензент схвалює негативну поставу Ватикану, мовляв, «реалістично мислячий політик папа Павло VI відмовляється власноручним підписом скріпити таку несвоєчасну акцію уніатських владик, бо вона безпредметна і нездійсненна».

І закінчує Ф. Маланчук свою рецензію такими словами: «Українська публіцистика — випробована зброя партії — завжди була на передньому краї боротьби з ворогом нашого народу, зрадниками й відступниками. В її стрункі шереги став ще один солдат, сміливий і бойовий, це книга Тараса Мигаля «Знайде їх правда-мста».

***

«Літературатурна Україна» (ч. 24, 30 березня 1973 р.) є дальшим доказом того, що «викривальна публіцистика» — а по нашому наклепницька — в Україні набирає небувалих розмірів і є спрямована проти патріотичної української еміґрації. Москва рішилася одночасно відкрити два фронти: русифікаційний в Україні й наклепницький проти української еміґрації. Це тотальний наступ на знищення української нації, там і тут.

В статті «Високий обов'язок публіцистики» Володимир Яковенко починає з похвал на адресу сеньора наклепницької публіцистики, Ярослава Галана. Він пише, що «твори, які друкуються у згаданому розділі (цебто в рубриці «Пост імені Ярослава Галана» в журналі «Жовтень» — прим Ред.), дають матеріял для певних роздумів і узагальнень. За жанрами — це і наукова (?) стаття, і політичний памфлет, і нарис, і рецензія. Забігаючи наперед, скажемо, що найкраще «вписується» в рубрику, звичайно, політичний памфлет... Але треба визнати, що й матеріяли інших жанрів тут на місці, якщо вирізняються глибиною думки, та художніми достойностями...»

Товариш В. Яковенко особливо захоплений памфлетами Т. Мигаля такими як «Змилосердились над... фашистським катом», «А Сліпому церкву давай», бо, для Яковенка, вони «цікаві й цінні не лише тим, що автор кваліфіковано, по-науковому діє й водночас публіцистично характеризує звироднілий світ ідеологічних мастадонтів нашого часу, особливо неприродних і чужих нам на тлі блискучих успіхів країн соціалістичної співдружності».

Читаючи такі й подібні твердження,

дивуєшся: чи пишуть це нормальні люди? Чи большевицько - московський режим зумів перетворити людей у блазнів, вбиваючи в них найелементарніші прикмети людської гідности? Історія дасть колись відповідь на це, а хвилево ми мусимо числитися з цього типу потворами в людській подобі.

В. Яковенко далі з ентузіязмом рецензує наклепницькі «твори» М. Ільницького («Автокефалізм без мантії»), «документальні нариси» К. Дмитрука («Безбатченьки»), «описи страхітливого злочину» В. Масловського («Лицарі злочину»); його тривожать «криваві стежки українського буржуазного націоналізму» у статті М. Олексюка («Левинський без маски») та «перекручення націоналістичними ідеологами ленінської національної політики» (стаття «львівського історика» В. Сульженка п. н. «Фальсифікації не поможуть») і т. д.

Але хоч і хвалить В. Яковенко вищезгаданих авторів «викривальної публіцистики» за їх труд і «науковість», то все ж таки, на його думку, всі вони, за виїмком, очевидно, Ярослава Галана, не є на висоті свого наклепницького завдання. Пише В. Яковенко: «І все ж таки нам здається: такого роду матеріяли інколи програють від того, що надаючи перевагу науково - логічним елементам (?!), автори забувають про закони публіцистичних жанрів, не виявляють свого авторського голосу, покладаючись на об'єктивну силу факту. Це знижує викривальний пафос виступу». Іншими словами: «Брось», кинь на смітник всяку «об'єктивну силу факту» і бреши, бреши... Чим більше «бойової» брехні і наклепів, тим краще!

«У цій благородній справі» — (цебто в справі «наступальної, бойової, запалюючої брехні і наклепів на адресу української еміґрації у роді «традицій Ярослава Галана» — прим. Ред.) — пише далі В. Яковенко — «вже добре прислужилися збірники публіцистики «Пост імені Ярослава Галана», останній з яких високо оцінений у рецензії «Вогнем публіцистичного слова» Мирослава Гурладі. Серед авторів цієї книжки П. Козланюк, Ю. Маланчук, Ю. Смолич, Ірина Вільде (і ти, в рядах зрадників і запроданців «отечества чужого» — прим. складача!), Д. Цмокаленко, Р. Братунь, П. Інгульський та ін.».

І таке закінчення: «Боротьба з буржуазною ідеологією — це водночас утвердження найгуманнішої комуністичної ідеології». Це останнє ствердження не потребує ніяких коментарів.

***

Що наступ Москви на українську еміґрацію є тотальний і плянований «згори», доказує і наступне число «Літературної України» (ч. 25, 3 квітня 1973 р.), де поміщено статтю Миколи Іщенка п. н. «На аванпостах сатири». Стаття присвячена головному редакторові журналу «гумору і сатири» «Перець», тов. Федорові Юрійовичу Маківчуку.

«Висміюючи вади», пише М. Іщенко, «письменник дбає про здоров'я суспільства... Ось чому потрібна сатира в нашому комуністичному будівництві, як зброя. Вона разить і разитиме все, що в Звіті доповіді XXIV з'їзду КПРС названо антиподами радянського, соціалістичного».

Ото ж і «Перець» має виконувати накази-резолюції XXIV з'їзду КПСС, згідно зо «звітною» доповіддю Брежнева. В статті Іщенка говориться, наприклад, про те, що «осот не завжди виростає з насіння, що здавен засіла в ріллі. Ту насінину подекуди заносять вітри, що долинають на радіохвилях «різних продажно-націоналістичних і отруйно-ворожих соціалізмові та прогресу «Голосів» («Голос Америки» — ред.) і «Свобод» (Радіо

Свобода — ред.)». Або: «Обиватель і міщанин, хапуга й гульвіса, бюрократ і наклепник — це метелики різноформні й різнобарвні. Їх треба разити негайно, щоб, нашкодивши, не встигли змінити пір'я. По них треба влучати щодня. Ось чому письменник Федір Маків чук — у когорті публіцистів, що славна іменами Ярослава Галана та Юрія Мельничука».

КОМУНІСТ УКРАЇНИ. Комуніст України (1, 1973), який, до речі, **виходить в Україні українською і російською мовами,** в числі за січень, присвяченому 50-річчю СССР, містить, м. ін., «Вітальний лист учасників спільного урочистого засідання «ЦК Комуністичної Партії України, Верховної Ради УРСР» — «Центральному Комітетові Комуністичної Партії Советського Союзу, Президії Верховної Ради Союзу РСР, Раді міністрів Союзу РСР», далі доповідь Л. І. Брежнєва, доповідь товариша В. В. Щербицького та інші подібні матеріяли на тему цієї «великої **оказії»**.

У своїй промові, В. В. Щербицький, перший секретар ЦК Компартії України, сказав м. ін. таке: «Політичною основою нашого суспільства є радянський державний лад, соціялістичний демократизм. У Радянському Союзі налічується 53 національно - державних утворення: 15 союзних і 20 автономних республік, 8 автономних областей і 10 національних округів... Важливим результатом ленінської національної політики є всебічний розвиток соціялістичної змістом і національної формою культури усіх соціялістичних націй і народностей нашої країни. В братній сім'ї народів Радянського Союзу незмірно збагатилася, засяяла всіма барвами культура українського народу, **в усі сфери суспільного життя ввійшла наша рідна українська мова».**

І без віддиху продовжує московський ґавляйтер в Україні, товариш Щербицький: «Кожний нарід любить свою мову **і одночасно з любов'ю і повагою ставиться до російської мови — мови революції, мови великого Леніна. Свідомо і добровільно обрана всіма народами Радянського Союзу як засіб міжнаціонального спілкування і співробітництва, вона відіграє величезну об'єднуючу роль, служить справі інтернаціонального згуртування трудящих, обміну матеріяльними і духовними цінностями, взаємозбагаченню національних культур...** За роки будівництва соціялізму і комунізму в нашій країні склалась нова історична спільність людей — **радянський народ».** (Всі підкреслення Редакції). Тому «даремні намагання... українських буржуазних націоналістів», які «з усіх сил пнуться затьмарити велику правду про Радянський Союз... Українські буржуазні націоналісти вже давно люди без батьківщини, вони опинилися за дверима історії, опинилися там, звідки веде, як говорив Ярослав Галан, один тільки шлях — шлях ганьби вічного забуття».

Ото ж цей той «об'єктивний процес» асиміляції і русифікації в т. зв. СССР, про який говорив Брежнєв у своїй доповіді, про що ми згадуємо на іншому місці. Товариш Щербицький безсоромно не тільки одобряє цей процес повної ліквідації українського і інших народів в т. зв. СССР, але навіть вихваляє цей насильний русифікаційний курс і приписує йому «величезну об'єднуючу роль». Він говорить, що всі народи Радянського Союзу «свідомо і добровільно» «обрали» собі російську мову як засіб міжнаціонального спілкування. Чи міг би товариш Щербицький зрадити нам, коли, де і як відбулося це «свідоме і добровільне» обрання російської мови, як мови «міжнаціонального спілкування і співробітництва»?

-с. -й.

ПО СТОРІНКАХ ПРЕСИ

«Український Журналіст», Бюлетень Федерації Українських Журналістів Америки і Канади, ч. 9 за листопад 1972 р. помістив статтю О. Зінкевича п. н. **«Кодекс Етики Українського Журналіста і Події в Україні»**, в якій, м ін., читаємо:

«Багато з написаного і коментованого про події в Україні останніми роками є просто неспівмірне з кодексом етики українського журналіста. Інформуючи про події в Україні, чи коментуючи їх, цілий ряд газет, журналів та багато дописувачів не раз надуживали, нехтували й не додержувалися кодексу етики українського журналіста.

В 1-ій точці Кодексу говориться, що **«Правда мусить лежати в основі всіх інформацій і всіх тверджень. Поширювання вісток чи тверджень, не опертих на безперечних фактах... суперечить основній засаді журналістичної етики».** І це є власне те, що дуже часто трапляється в нашій еміґрантській пресі. Це можна пояснити хіба-що тим, що у нас ще немає цілковитого сприйняття і достатнього розуміння ролі і завдання української вільної преси. Замість служити **правді,** ще велика кількість наших газет і журналів своїми писаннями служать ідеології, політиці, партії чи групі людей, підмінюючи правду і факти припущеннями чи здогадами...

Інформуючи й коментуючи події в Україні останніми роками, деяка українська преса не виконує тієї ролі, яку повинна виконувати преса поневоленого народу у його визвольній боротьбі. В деяких випадках ми бачимо, як з одного боку деякі групи, які визнають авторитарний порядок і систему, намагаються використати події в Україні для своїх суто партійних цілей, а з другого, зокрема дві газети — вінніпезький «Український Голос» і чікагське «Українське Життя» — цілковито перекручуючи факти, прямо займаються провокаціями...

Найгіршу ролю за останні кілька десятиліть, українська преса відіграла під час однієї з найбільш важливих політично - культурних дискусій і полемік — у справі культурного обміну. Дискусія ця з неґативним підходом до цього питання більшости нашої преси — дезорієнтувала українську громаду, деформувала нашу політичну думку, що довело до занепаду нашої діяльности поза межами України та розбиття і апатії серед нашої спільноти, зокрема в ЗДА. Дискусія ця, розпалена до червоного на сторінках нашої преси, почала відгороджувати нашу громаду від подій і дійсности в Україні новим залізним муром, що до сьогодні неґативно відбивається на наставленні нашої громади до України, політичних там судів, репресій і переслідувань...

В наслідок цієї дискусії, коли цілковито дезорієнтовано нашу громаду, перші українські самвидавські матеріяли з України, які друкувалися на сторінках паризького «Українського Слова», а також вінніпезького «Нового Шляху» перед і після першого з'їзду СКВУ в 1967 році, не знайшли місця для себе на сторінках іншої української преси протягом довгих місяців. Це було навмисним замовчуванням подій в Україні після бурхливих полемік і віч у справі культурного обміну і т. зв. «зустрічей». Щойно поява цих перших, після Симоненка, самвидавських матеріялів на сторінках торонтського «Телеґраму» і «Нью Йорк Тайм-су» примусили решту української преси теж заговорити про події в Україні і рух опору на рідних землях.

За цілу історію існування української преси ще ніколи не порушувано так грубо і несовісно загально прийнятих в усіх вільних країнах журналістичних й видавничих норм, як ми це бачили і далі бачимо, з передруком матеріялів чи подаванням вісток з України. Такі газети як «Шлях Перемоги» (Мюнхен), «Гомін України» (Торонто), «АБН-кореспонденція», «Визвольний Шлях» та, може, ще декілька інших — допускаються нечуваних у цивілізованому світі XX-го століття норм і практик, дослівно крадучи з інших газет і видань матеріяли з України.

В 7-ій точці Кодексу про це говориться дослівно: **«Подаючи вістки чи коментарі вповні з інших друкованих джерел, треба обов'язково відкликуватися на їх джерело. Повний передрук вістки чи статті без подання їх первісного джерела є так само неетичним, як присвоєння чужої власности».**

Вищезгадані газети вже кілька років, друкуючи чи передруковуючи вістки і матеріяли розповсюджувані паризьким «Українським Словом», Інформаційною Службою «Смолоскип», «Сучасністю» чи пресовою Службою ЗП УГВР, взагалі не подають джерела, часто змінюють текст, а , публікуючи ці ж матеріяли і вістки в англомовному журналі «АБН-кореспонденція», ще і заявляють «Передрук дозволений тільки за поданням джерела — АБН-кореспонденція».

В українській пресі є ще випадки, коли подається в статтях, коментарях і вістках за совєтськими джерелами неправдиві чи перекручені інформації, яких ані відкликати, ані спростувати дана редакція не хоче. Такі випадки траплялися майже в усіх газетах, а в тому числі і в «Свободі», яка, наприклад, ніяк не хотіла опублікувати спростовання в справі Ліни Костенко. В іншому випадку, напад московської «Літературної газети» (з 24 грудня 1969 року) на «Смолоскип» і паризьке «Українського Слова», на сторінках «Свободи» було цілковито змінено, подаючи, що напад «Літературної газети» був спрямований на «Сучасність», тоді як в згаданій статті ані одним словом не було названо «Сучасности»...

У цьому відношенні з усіх майже газет перед веде «Америка», яка дуже часто так підбирає вістки і так їх подає та коментує, що, порівнявши їх з оригіналом, ніяк не можна зрозуміти інтенцій редакції і цілей, які вона хоче осягнути. Найосновніший приклад: в числі «Америки» від 16 вересня ц. р. на першій сторінці під великим заголовком опубліковано статтю «КҐБ атакує УККА і професора Лева Добрянського», в якій доводиться, що, мовляв, напередодні XI конґресу УККА КҐБ спеціяльно заатакувало ЛИШЕ проф. Л. Добрянського. Порівнявши цю статтю з ориґінальною у «Вістях з України» (від 7 вересня 1972 року), можна ствердити, що в статті, яка має 410 рядків — лише 79 рядків присвячено справі УККА, а в решті статті атакується полк. А. Мельника, Я. Гайваса, ОУН, ЗП УГВР, М. Лебедя, М. Прокопа, Василя Охримовича та інших, про яких в «Америці» не згадано ані одним словом.

Найчастіше українська преса в зв'язку з подіями в Україні, порушує першу точку Кодексу, подаючи здогади і гіпотези за факти, чим вносить замішання в українську громаду і шкодить українській справі. Найвиразніше це помічається у виданнях Визвольного Фронту і в... «Америці». Якщо в нашому житті є будь-які прояви «совєтофільства» чи зміновіхівства — першим і головним завданням українського журналіста було б викривати їх і поборювати всіми можливими засобами.

Але тут у нас відбувається навпаки: фактів тут не наводиться, а їх підміняється здогадами. Тут не можна не навести хоч такого прикладу (на жаль, знову ж за «Америкою»): в тій же самій статті «КҐБ атакує УККА і проф. Л. Добрянського» є таке речення: «За інструкціями КҐБ йдуть намагання деяких українських професіоналів створити групу «совєтофілів», яка діяла б відкрито серед української спільноти».

Це неабияке відкриття, подія загрозлива,а для українських професіоналістів закид дуже тяжкий. Завданням газети було б розкрити ці інструкції КҐБ перед українською громадою і знешкодити тих, які мали б створити таку групу, чого редакція не робить на шкоду цілій нашій спільноті. Необґрунтоване ширення підозрінь противиться 6-ій точці Кодексу, в якій пишеться м. ін. **«передача вісток чи їх коментування із свідомою злонамірeністю є порушенням журналістичної етики»...**

Деяка наша преса не формує громадської думки в позитивному розумінні, а навпаки, ту думку дезорієнтує або нівелює тут, поза межами України, тоді, як в Україні та громадська думка формована самвидавом чи патріотичною частиною громадськости є наскрізь здорова і позитивна. Найхарактернішим тут може бути випадок з аферою Ярослава Добоша. Самозрозумілим є, що не всі можуть бути Морозами, Караванськими чи Сороками. Є такі, але є й рівночасно люди іншого маштабу, інших вартостей і якостей, якими стали Холодний, Зеня Франко, Селезненко, а з-поміж нас — Добош. Ми сьогодні не маємо, за вийнятком моральних, жодних інших санкцій супроти таких людей, які заломлюються, не витримують чи й зраджують. І тут замість того, щоб відмежуватися від Добоша (навіть не засуджуючи його), подавляюча більшість української преси (хіба що за вийнятком паризького «Українського Слова», «Нового Шляху» і «Нашої Мети») зробила ведмежу послугу українській справі і зокрема патріотичній молоді як тут, так і в Україні, стараючись з безвольної людини зробити героя, а злочин — перемінити в послугу українській справі (як пише «Авангард» і «Шлях Перемоги») а «Америка» (від 8 липня 1972 року), засуджуючи «каятників» М. Холодного і Л. Селезненка, і словом не осуджує Ярослава Добоша. І в цьому якраз випадку, не зайнявши гідного становища, велика частина української преси не зуміла піднестися на висоту своїх завдань, йдучи на компроміс з інтересами однієї групи, пожертвувала честю і гідністю цілої нації та її передових людей.

Різний рівень нашої преси, різний стиль, глибина і талановитість наших журналістів, але у розв'язуванні найскладніших проблем — інформування про події в Україні, інтерпретації і коментування їх — ми виявилися найслабше підготованими, найменше зрілими, найгірше державницько виробленими — в своїй масі, хіба що за дуже малими вийнятками.

Справа подій в Україні є преважливою справою. Коли ми змагаємось і боремося проти тоталітаризму в Україні, проти поневолення народу й української людини, ми не можемо в практичному виконуванні наших журналістичних обов'язків практикувати те, чим послуговується окупант нашої Батьківщини».